

ELŐFIZETÉS

HELYBEN:
Egy évre 24 korona.
Egy hóra 2 korona.

VIDÉKEN:
Egy évre 28 korona.
Egy hóra 2 k. 40 f.

HIRDETÉSEK:
7-hasábos petit sor egyszer 20 fillér,
minden következőnél 16 fillér.

Nyiltár petit sora 40 fillér.

ARADI KÖZLÖNY

POLITIKAI NAPILAP.

SZERKESZTŐSÉG:

Aradi és csanádi egyesült
vasutak palotájában.
TELEFON-SZÁM: 357

KIADÓHIVATAL:

Aradi Nyomda Részvény-
Társaság.

József főherceg-ut 22. m.
TELEFON-SZÁM: 152.

Arad, 1912.

FŐSZERKESZTŐ
STAUBER JÓZSEF

Csütörtök, július 18.

Tisza István — választóihoz.

Arad, július 17.

Aradi választóihoz nyilt levelet intézett Tisza István gróf. Azóta, hogy utoljára beszámoló formájában szólt választókerületéhez, nemcsak a magyar politika változott meg, hanem az ő helyzete is. Akkor egyszerű képviselő volt, most pedig, mint a levelében mondja: a „parlamentarizmus ügyének felelős gazdája“, a képviselőház elnöke, akinek e minőségében hivatásul jutott, hogy óriási izgalmak, viharos jelenségek, a maga életét veszélyeztető kísérletek után, az obstrukció mérgétől az országot megszabadítsa, a törvényhozásnak a maga akcióképességét, súlyát, fensőbbiségét visszacserezze.

A nyilt levél a história számára írott dokumentum. Az államférfiu felelősségérzete szólal meg benne és átadja az utókornak egy sajtóságos, tanúságokkal teli időszak történetét, amely kezdődött az első obstrukciókkal és lezáródott 1912. június 11-én, a házszabályrevízió meghozatalának napján. Az obstrukció korszaka ez, amely más parlamentekben is megisméltódott, anélkül azonban, hogy a törvényhozásnak annyi idejét nyelte volna el, mint nálunk és anélkül, hogy az obstrukciót elitelő közvéleménnyel olyan durván, következetesen és vakmerően szembeszálltak volna, mint Magyarországon.

Tisza István levele nem védekezés. Hogy a maga tényeire a koalíció életéből a precedensek egész sorozatát hozza föl, nem azért történik, mintha azokkal takarózni akarna, hanem, hogy bebizonyítsa azok rosszhiszeműségét, alakoskodását, a kik ma vádlókként állanak föl ellene, a parlamentarizmus és az alkotmány elleni merénylet gyanuját hajítva feléje. Az, amit a koalíció a horvátok elleni obstrukció le-törésére tett, csaknem elejétől végig ugyan-azokat a mozzanatokot tartalmazta, mint a munkapárti többség eljárása. Az eltérés csak az, hogy akkor egy törpe kisebbség erőszakját kellett legyűrni és hogy az ellenszegülés nem keresett oly formákat, a minők most rendőri hatalomnak igénybe-vételét provokálták. Akkor is megtörtént, a mi most a véderőjavaslattal, hogy a vasuti pragmatikát en bloc, egy határozat-tal fogadták el: hogy az elnök néhány ülés alatt huszonkét esetben vonta meg az obstrukciós képviselőktől a szót; hogy egy kizárt képviselőre nézve az elnök oly értelmű utasítást adott a háznagynak, hogy az illető képviselővel, „mint hallgatósággal“ bánjon el, ha tehát az a kizáratás után az ülésterembe ment volna, ép úgy kivezetik, mint más „hallgatót“, a kinek csak a karzatra van jussa; és akkor is

meghozták, a kisebbség ellenállása dacára a szigorított házszabályt, a mely az ülés-zsak végéig érvényben is maradt. Azok-nak, akik mindezt végigcsinálták és helyeselték, igazságuk hja mellett nincs meg az erkölcsi jogcímük azért, hogy Tiszát és a munkapárti többséget ugyanily tények miatt megbélyegezzék, annál kevésbé, mert annak, hogy e tények most erőteljesebb formában zajlottak le és több szenvedelmét váltottak ki, ép ők voltak az okai.

Még lesújtóbb a függetlenségi pártra a nyilt levélnek az a része, amely a választójog körül követett üres, jelszavakkal játszó eljárásukat karakterizálja. Azok, akik a választójog kiterjesztése dolgában csak számokkal dobálóznak, a nélkül, hogy kutatnák, vajon e kerek számok keretében kinek, minek adnak választójogot, azok nem akarnak és nem csinálhatnak komoly választójogi reformot, olyat, amely e reform következményeivel, eshetőségeivel számolni tudna. Kristóffy — mondja Tisza — még haza-áruló volt, mert kétmillióhatszázezer választót akart és Andrássy Gyula ezt azzal akarta ellensúlyozni, hogy egymillió és száz-ezer embernek plurális szavazatot ad; most pedig a függetlenségi párt a piacra dobott egy választójogi ötletet, amelyről kiderült, hogy három milliónak adna szavazatot. Ettől azután ők is megijedtek és hajlandók voltak a javaslatot oly módon megváltoztatni, hogy csak kétmilliónegyszázezer legyen. Szóval, valakinek a szavazó-jogosultsága nem attól függ, hogy a nemzetre, az országra kívánatos és hasznos lehet-e az ő közreműködése az alkotmányos életben, hanem attól, hogy *belefér-e a kétmillió hatszázezerbe, vagy négyszázezerbe*. Az ilyen cigánykodással nem lehet alkotmány-reformot, a nemzet egész jövődjére döntő törvényt csinálni. És az ilyen, csak a népszerúséggel kacérkodó, megbizhatatlan ígértnél sokkal értékesebb, a népjogok őszinte barátai számára sokkal inkább megnyugtató lehet Tisza nyilt levelének az a kijelentése, hogy az akcióképességét visszanyert többségnek becsületbeli kötelessége, hogy a választójogi reformot mielőbb megalkossa.

Végez Tisza az ellenzék amaz utólagos sopánkodásaival, hogy az erőszak akkor alkalmaztatott, amikor ők hajlandók voltak a békére. *Ez a hajlandóság sohase volt becsületes és sohase volt őszinte*; ami ezek során megnyilatkozott, a Justh-párt fölkinálkozása volt, mikor a provizórium formájában a teljes létszámemelést ajánlották föl, ami sokkal súlyosabb teher lett volna az elfogadott véderő-reformnál.

Azok számára pedig, akik a nemzet szabadságát, Magyarország jövődjét elsiratták, mikor a parlamentbe rendőrök hatoltak be és a többségi határozat előtt meg nem hajló képviselőket kivezetették, — szí-

nes leírásban vonultatja föl az angol és francia parlamentek hasonló eseteit. Azokról nem vettek föl mozgófényképeket és mégis hüen, elevenen maradtak meg az utókor és a parlamenttel bíró nemzetek számára. Angliában nem rendült meg, nem fogyott el a jogrend épsége, mert a többségi akarat érvényesítése érdekében az elnök az ir képviselőket kivezettette és Franciaország nem sülyedt mélyre Európa szemében, amiért Baudry d'Asson-t, a kizáratás ellenére megjelent képviselőt a katonák heves dulakodás után kivezették. Az angol eset Gladstone, az akkori miniszterelnök, a francia precedens pedig Gambetta, a parlament elnökének nevéhez fűződik; és talán oly nevek ezek, amelyeket hazaárulók, alkotmánytiprók, jogsértők neveiként emleget nemzetük és a világtörténelem?

A mi ott megtörtént, annak *meg kellett történnie nálunk is*. Hogy miért, azt Apponyi Albert gróf mondta el, akinek szavait idézi Tisza: „az a nemzet, amelynek parlamentje nem képes a nemzet akaratát kifejezni, lesülyed a lenézetés, a megvettség legutolsó fokára.“ Ugy is történt. A magyar parlament nem tudott a nemzeti közvélemény akaratának érvényt szerezni; az meg is szünt az obstrukciók alatt a nemzeti élet jelentős faktorának lenni és oly kevés volt a tekintélye, hogy az osztrák Reichsratban olyan vakmerően és becsmérlően nyilatkoztak Magyarországról, mint még soha. Tisza István gróf állította vissza a törvényhozást oda, ahol ismét törvényhozásnak lehet nevezni; és ha kivételes formák, kivételes eszközök kellettek hozzá, azok szükségét az ellenzék, az ellenzék cselekvésmódja és a többségi akció elodázhatatlan volta teremtette meg.

És tisztán az ellenzékétől, az ellenzék további eljárásától függ a további — utal Tisza a mandátumfosztó javaslatra. Erre, elismeri, egy parlamentben se volt példa. De sehol se volt arra se eset, hogy a többség határozataival, a meghozott törvényekkel szemben előre hirdessék, kérkedjenek vele, hogy el nem ismerik, azokat megfogják szegni, nevetség tárgyává teszik azokat. Ez, ha bekövetkeznék, a retorzió leg-súlyosabb mértékét követelné; — akik provokálni fogják, azok lesznek felelősek miatta.

Bár nennyire polemikus is elejétől végig nyugodt, az iróniát is kerülő Tisza István gróf nyilt levelének hangja. Politikai ellenfeleinek gyűlölködése, személyeskedő hajszája és vastag szitkozódásai nem ragadják magukkal, nem változtatnak higgadságán. Az igazságot írja meg, az eseményeknek világában, azzal az éles logikával, amely könnyen hasít rést a legendák, szófismák és foliutes elméletek redői között a látni kívánó szemek számára. Az egyénekkal alig foglalkozik. Csak a befejező részben fordul

Apponyi Albert gróf ellen, elégtételt véve azért, hogy Apponyi őt maniákusnak nevezte „azért mert tizenhárom éven át saját lelki igazamnak utján következetesen haladtam.“ Apponyi Albert grófot, ily „mániával“ igazán nem lehet vádolni őt, aki nyolc év alatt kétszer csatlakozott az obstrukcióhoz, amelyet maga a legerő-

sebben elítélt. Tisza *politikai szélkakasnak* nevezi Apponyit, még pedig kormányozható politikai szélkakasnak, mert mindig olyankor fordult az obstrukció felé, amikor a pártpolitikai céljai kívánták. Kemény jellemzés; de ha hibát követett el Apponyi azzal, hogy a Kossuth-pártot, — amely a választásokon azért maradt fölény-

ben a Justh-frakció fölött, mert az obstrukciót nyíltan elítélte, — mégis az obstrukcióhoz szegődött és ezzel nemcsak erőhöz segítette a bukófélben levő csapatot, de tulajdonképpen okozója lett mindannak, ami ezután bekövetkezett, — akkor nincs joga érzékenykednie ezek miatt az erős, őszinte szavak miatt.

Tisza István aradi választóihoz.

Arad képviselőjének beszámolója.

Arad, július 17.

Az izgalmas politikai tusák befejeződtek, s jótékony csönd borult a harcok táborokra. Néhány hangos torku politikus ugyan vasárnaponként még elrikoltja magát, amelyre csak azok adnak visszhangot, akik hatalmuk pusztulásába nem tudtak szóltanul beletörődni és akik még mindig azt siratják, hogy a magyar parlament végre munkaképes lett. Hogy azzá lehetett a magyar képviselőház, s hogy minden társadalmi réteg megkaphatta az őt megillető és régen hiába várt osztályrészt, abban kétségtelenül Arad képviselőjének van legnagyobb érdeme. Gáncsolhatják ellenségei, szidalmazhatják gyűlölöi, azt azonban ők is kénytelenek beismerni, hogy nélküle a magyar parlamentben még ma is fejtelenség, anarchia uralkodnék és az állam munkái most is hiába lennének javítását.

Ma gyümölcsöt érlelő rend van az országban és ezt Arad képviselőjének vasakarata nélkül alig tudtuk volna elérni. Ám a mostani normális állapotok megteremtése — tudjuk — nem ment küzdelem nélkül. Emberfeletti erővel és bátorsággal kellett szembeállni a nemzetre törő veszedelmek ellen. A nemzet és Tisza István a politika eme legendás harcából győztesen kerültek ki. Arad képviselője nem tudta volna megvívni ezt a csodás küzdelmet, ha nem érezte volna, hogy a nemzet többsége és választói bizalma kíséri rögzös utján. Most választóinak beszámol erről az izgalmas harcról és bebizonyítja, hogy rágalom ellenfeleinek mindamaz állítása, amelyekben őt törvénytelenességgel és szabálytalansággal vádolják. Aki nyugodtan, szenvedelem nélkül olvassa el Tiszának Arad polgárságához intézett beszámoló levelét, az igazat ad a Ház elnökének és helyesli cselekedeteit, amelyekkel kiközöktette a nemzetet a balkáni fölfordulásból és a haladás útjára vitte Magyarországot.

Tisza István nyílt levelét szó szerint alább közöljük:

Tisztelt Barátaim! Elnöki állásom bizonyos tartózkodást szab elém. Izlés és tapintat kérdésnek tartom, hogy épen a mai pillanatban személyes megjelenésem által ne szolgáltatassak alkalmat azok törekvéseinek, akik az ország nyugalmát feladni s a nemzet józan ítéletét izgatásaikkal tévutra vezetni óhajtják. Állásomból foly továbbá az is, hogy lehetőleg tartózkodjam azoknak a nagy elvi kérdéseknek érintésétől, amelyek politikai pártjaink programját megkülönböztetik egymástól. Amíg jelenlegi diszes és felelősségteljes állásomat töltöm be, minden pártpolitikai szempontot háttérbe kell azon nagy kötelességek előtt szorítanom, amelyek a parlament rendjének, méltóságának, tekintélyének és munkaképességének őre, a képviselőház elnökére hárulnak.

De épen, mert a dolog természete s a törvény világos parancsa a magyar parlamentárizmus szent ügyének felelős gazdájává első sorban a házelnököt teszi, a közelmúlt nagy küzdelmeiből első-

sorban nekem kellett kivennem részem, azokért engem érnek a legféltelenebb támadások s azoknak célja, természete, lefolyása és eredményei felől számadásra érzem kötelezve magamat.

Felesleges ismétlésekkel ne töltsük az időt. Egyszerűen utalok a mind jobban elharapódzott obstrukciónak s a magyar parlamentárizmus ezzel kapcsolatos hanyatlásának több, mint husz éves sivár történetére s emlékezetükbe idézem e husz esztendő közismert eseményeit.

(A koalíció működése.)

Csak a koalíció kormányrajutásától fogva kezdem előadásomat.

1896-ban azok jutottak kormányra, a kik semmitől vissza nem riadó szélső obstrukció fegyverével verték meg a szabadelvű pártot. Ez utóbbi felreállott, nem hallgatva, csak az abnegációig vitt hazafiúi kötelességérzet szavára, amely azt kívánta, hogy semmi akadályt ne gördítsen a győzelmes koalíció útja elé. Azok, a kik a legsúlyosabb aggodalmakkal szemléltük a koalíciót törekvéseit, magunkba fojtottuk ezeket, ne hogy hangsúlyozásukkal rontsuk a kísérlet esélyeit. Aból indultunk ki, hogy szabadabbá kell tennünk a tért e vállalkozás számára, mert, ha sikerül az, annak senki sem fog jobban örülni minálunk, ha pedig nem sikerül, akkor a koalíció saját illúzióinak és tévedéseinek súlya alatt omlik össze s megtermi az igazi magyar nemzeti politika megújulásának előfeltételét: a *kiábrándulást*.

Az 1906-i választásoknál tehát nem kellett a koalíciónak komoly ellenféllel megküzdeni s e választások eredményeként az ő táborában volt majdnem az egész képviselőház. Kezdetben néhány nemzetiségi képviselő alkotta egyedüli ellenzékét, a melyhez az unionista horvát párt romjain általuk nagyraelevelt horvát koalíció és a néhány tagból álló balpárt csak utóbb sorakozott. És még e törpe kisebbség is azt a meggyőződést érlelte meg az akkori többség vezetőkben, hogy ellenállásának kíméletlen letörésével kell a többségi elv uralmát biztosítani.

Megkezdődött az elnöki hatalomnak olyan — egészben véve igen helyes — kezelése, a mely korszakot jelent a magyar parlament történetében.

A vasuti pragmatika tárgyalásakor indult meg először a *beszélő obstrukció*. Az elnök újra, meg újra konstátálta, hogy nem a meggyőzés, de az idővesztegetés célja a hosszú beszédeknek, újból és újból megbélyegezte ezt a törekvést. Hullott a rendreutasítás, mint a záporosó s az elnöki „önkény“ miatt panaszkodókra a 255. §. alkalmaztatott. Hogy miként, arra majd később visszatérek. A technikai obstrukcióra nem képes törpe kisebbséggel szemben ilyen eszközökkel biztosíthatta az elnökség általános vita befejezését, a részletes tárgyalás pedig azzal a trükkel mellőztetett, miszerint az első szakaszhoz benyújtott módosítással s az összes többi szakaszok mellőzésével az utóbbiaknak rendeleti uton való életbeléptetésére nyert a kormány felhatalmazást. Vagyis en bloc fogadtattak el a törvény összes rendelkezései, a részletes vita mellőzésével.

Ezekkel az eszközökkel sikerült a vasuti pragmatikát dülöre vinni. De elnökség és kormány nagyon helyesen úgy érezte, hogy a nemzet iránti kötelességének ennek az egy obstrukciónak a letörésével még nem tesz eleget, hanem intézményszerűleg kell megszereznie a parlament munkaképességének állandó biztosítékait.

Megindult a házzszabályreformra irányuló mozgalom.

Természeteszerűleg az akkori házelnök, Justh Gyula játszott abban a legnagyobb szerepet. Az ő általa összehívott értekezleteken terjeszti elő az elnökség és kormány a *folyó év június 11-én elfogadott indítványával lényegileg teljesen egyező javaslatát*.

Aból indulnak ki, — s e pontra kérem egész figyelmüket — hogy az általános választójog reformjával egyidejűleg oldandó meg a szerves, rendszeres házzszabályreform, de a képviselőház addig sem maradhat a jelenlegi anarchikus viszonyok között, hanem nyomban el kell fogadni azokat a legsürgősebb rendelkezéseket, amelyek a többségi elv diadalát biztosítják, mert lehetetlenné teszik a technikai obstrukciót. A választójoggal való minden junktim nélkül azonnali és sürgősen követelik tehát a *házzszabályszigorításnak* a múlt hónapban újból megvalósított minimumát.

Megindulnak az értekezések, de főleg csak magának a többségnek tagjai között, mert az ellenzék az egész eszmével szemben kezdetől fogva a merev negáció álláspontjára helyezkedik. Hosszu, sikertelen kapacitáció után, nem könnyen, nem szívesen, a nemzetnek okozott károk ismételt hangsúlyozása mellett kénytelenek tekintetbe venni saját párhiveiknek kívánságait. Enyhítenek egyes rendelkezéseken s elfogadják azt a korlátozást, hogy a szigorítások hatálya az Ausztriával közös ügyekre ki nem terjed és megszűnik az 1906 iki országgyűlés bezárása után.

(Apponyi és Andrassy szerepe.)

Apponyinak, Andrassyknak, Justhknak saját jobb meggyőződésük ellenére meg kell hozniok ezt a koncessziót a függetlenségi párt obstrukciós alakjaival szemben s ebben a meggyengített alakjában kerül a javaslat a képviselőház elé.

Az ellenzék ellenállásával nem törődnek s a javaslatot február 21-étől április 9-ig tartó elkeseredett ellenállás után keresztülhajszolják. Szolgoljon e küzdelem némi illusztrálásul, hogy március 21-én 5, 26-án 2, 28-án 2, április 1-én 6, 7-én 6, 8-án 1 szónoktól vonta meg az elnök a szót s a szövegmonás egyszer az volt, hogy a *szónok halkán beszélt*, egy másik esetben pedig a szónok ezen szavai után: „Nem áll módunkban, hogy érveinket a házzszabályoknak rendes kezelése mellett terjesszük elő“, az elnök e „durva sértésre“ nyomban szövegmonással felel.

Magában a vitában Andrassy Gyula és Apponyi Albert viszi a főszerepet, kivált ez utóbbi, a kinél ékebben és megrázóbban senki nem festette a rendszerre vált obstrukció pusztításait és veszélyeit s nem állította oda azt a nagy igazságot, hogy a *parlament munkaképességére* nekünk speciális helyzetünk s Ausztriával fennálló kapcsolatunk mellett bármely más nemzetnél még sokkal égetőbb *szükségünk van*.

„Ha a parlament nem képes a nemzet akaratát kifejezésre juttatni, — úgy mond — akkor lesüllyed a lenézetés, a megvetettség legutolsó fokára s egyszerűen lehetetlen a nemzet ügyeit felelősséggel vezetni, a népképviselőt presztízst emelni, annak hatalmát éreztetni, vagy hogy „kötelességtudó magyar ember nem vállalhatja a nemzet ügyeiért a felelősséget, ha a parlament a tehetetlenség és züllöttség azon állapotában marad, amelybe a *szent és sérthetetlen* mai házzszabályok juttatják.“

Bármilyen frappánsak legyenek is ezek az idézetek, nem kelthetik fel az egész beszéd által okozott összbnyomást. El kell olvasnunk annak minden sorát. A leghatalmasabb vádbeszéd az,

amelyet magyar ember az *obstrukció ellen elmondott*; impozáns megnyilatkozása a felelős állásban levő Apponyi államférfiui aggodalmainak és lesújtó ítélet a mostani Apponyi siralmas köpenyforgatása felett.

Látjuk tehát: hiába volt csak törpe kisebbség a koalíciós kormányral szemben, ennek obstrukciója ellen is fel kellett vennie a küzdelmet. Megtette azt s a parlament munkaképességét biztosította, ha nem is az ország, de legalább saját párturalma számára.

Ebben a stádiumban volt az ügy, amidőn a koalíció a bankkérdés miatt felbomlott s a mindannyiunk által jól ismert események következményeként az 1910-iki választás bekövetkezett.

(A nemzet ítélete.)

E választás óriási többséget adott a munkapártnak, reá háritva ezzel a magyar parlamentarizmus fentartásának hivatását és kötelességeit. Mint a közelmúltban a koalíciónak, most a munkapárti többségnek és kormánynak kellett a nemzeti akarat érvényesüléséről, a képviselőház munkaképességéről gondoskodnia.

Ma, a közelmúlt tanúságai után könnyű szemrehányást tenni a többségnek, hogy kitért e kötelesség azonnali teljesítése elől. Lohog, hogy mulasztás volt, de ezzel szemben nem nehéz megtalálnunk az enyhítő körülményeket.

Az 1910-iki választás egyik eklatáns eredménye az obstrukció elítélése volt, mert hiszen nem csak a nagy munkapárti többségben nyilatkozott ez meg, de abban a körülményben is, hogy aránylag kevés veszéggel, az obstrukciós árnyalatnál sokkal nagyobb számban jutott be az új képviselőházba a függetlenségi pártok az az árnyalata, amelyik a Justh-párttól épen az obstrukció elítélésével különböztette meg magát. Ez utóbbi pedig annyira összezúzva, pozdorjává törve került vissza a nemzet ítélszéke elől, hogy ebből az obstrukció halálos ítéletét kellett mindenkinek kiolvasnia.

Hát mindezek után igazán olyan nagyon súlyos szemrehányást érdemel-e a többség, a miért nem tartotta képesnek a Kossuth-pártot ilyen cinikus frontváltásra és hajlandó volt Justhokról feltételezni, hogy az egész nemzet elítélő magatartásával szemben nem csinálják meg az obstrukciót? Fájdalom, csatlakoztunk. Már a bankvitánál mutatkoztak az obstrukció első jelenségei; erősebbek, mint a minők a vasuti pragmatika alkalmával a koalíciós elnökség egész felháborodását vonták magukra. Ez a kísérlet azonban reménytelenül elposványosodott s az obstrukció vitézei, e nyilván sikertelen küzdelmet félbehagyva, a küszöbön álló véderővitára tartották fenn erejük maradványait.

Épen egy esztendeje kezdődött meg a véderővita. Pártkülömbőség nélkül tisztában volt vele mindenki, hogy husz esztendő óta stagnáló véderendszerünket a többi európai nagyhatalom hadi ereje tulszárnyalta s hogy hadseregünk versenyképessége tétele a nemzeti létünket egyedül biztosító nagyhatalmi állás elodázhatlan követelménye. Világosan megmondta ezt a munkapárt felelős vezére az 1910-iki választások előtt. Ezen az alapon kapta meg a párt a tulnyomó többséget s a nemzet tudva tette azok kezeibe a többséggel járó felelősséget és hatalmat, akik már a választások előtt nyíltan azt hirdették, hogy az ujonclétszám felemelésére a nemzet érdekében elodázhatlan szükség van s hogy az a kesedelem, amit a nemzet a saját biztonsága követelte katonai erőfeszítés körül tanusit, már is érzékeny csorbát ejtett a nemzet sulyán, tekintélyén és politikai jó hírnevén. Amilyen határozott elítélése volt az 1910-iki választás az obstrukciónak, épen olyan világos állásfoglalás az az ujonclétszám felemelése mellett.

A függetlenségi pártot azonban mindez nem feszélyezte. Az első perctől kezdve a legsivárabb technikai obstrukció indult meg; imbolyogva, világosan körvonalozott célok nélkül, a Kossuth-párt egyes tagjai részéről; a véderő kérdésével semmi kapcsolatban nem álló, attól merőben idegen választójogi jelszavak alatt a Justh-párt részéről, úgy, hogy az a párt, a melyik egyedül határozta el hivatalosan és folytatta nyíltan az obstrukciót, ezzel a nemzet által elített fegyverrel állta útját a nemzet által magáévá tett véderőreformnak, hogy keresztülrészakolja a választójogot a nemzet tulnyomó nagy többsége által perhorreszkált ultraradikális reformját.

Ez volt a helyzet képe a múlt év június havától fogva. A közvélemény minden hivatott organuma mind határozottabban hangon foglalt állást a kisebbség eljárása ellen, de azért folyt vigan a technikai obstrukció s a parlamentári anarchia burjánzott tovább.

(Arad a politikai leszámolás előtt.)

Már októberben úgy látszott, hogy kenyértörésre kerül a dolog s a midőn utoljára nyílt alkalmam az Önök körében megjelenhetni, a küszöbön álló döntő harcra kértem és kaptam meg helyesléseket.

Ekkor váratlan fordulat állott be. Létrejött a mindannyiunk előtt ismeretes novemberi fegyverszünet, a melyben az ellenzék a költségvetés gyors letárgyalását helyezte kilátásba. Hány embertől hallottuk akkor a Ház minden oldaláról a biztatást: nem fogják többé a technikai obstrukció fonálát felvehetni! A magam részéről soha sem éltem ebben az illúzióban. Nagyon jól tudtam, hogy akkori hárszabályaink s azoknak a koalíció bukása után újból divatba jött kezelése mellett sokkal könnyebb mód és kényelmesebb alkalom kínálkozik a technikai obstrukciónak, sem hogy fel ne használnák azt azok, a kik számára az érvényesülés, a feltűnés, az olcsó dicsőség egyedüli útja ez s a kik — fájdalom — nagyon is beigazolták már a képviselőház méltósága, tekintélye, a nemzeti akarat szentsége s a nemzetnek ehhez fűződő léteérdekei iránti teljes közönységüket.

Aztán meg az összes alkotmányos nemzetek parlamentári története egyaránt bizonyítja, hogy korunkban bővelkedik olyan elemekben minden parlament, amelyek mindaddig élni fognak az anarchia és a nihilizmus fegyvereivel, amíg rést engednek ezek számára a többség indolenciája és a hárszabályok. A következés nagyon is nekem adott igazat. Igazán szóra sem érdemes, hogy egy teljes hónappal a kötelezett terminus után váltotta be az ellenzék ígéretét s az év vége helyett január végére tárgyalta le a képviselőház a költségvetést. De aztán kiujult a technikai obstrukció abban a pillanatban, amelyben a véderőjavaslat tárgyalására került volna a sor. Telt egyik hét és egyik hónap a másik után a nélkül, hogy a Ház csak megkezdhetné volna a tárgyalást. És mutatkozni kezdtek, mind megdöbbentőbb mérvben, a parlamentári anarchia által a nemzet legdrágább kincseiben okozott pusztítás tanujelei. Azok az események és azok a jelenségek, amelyek sokkal élénkebben élnek még minden, hazáját szerető, magyar ember lelkében, semhogy felsorolnom kellene őket, megannyi bizonyítékai annak, mennyire igaz Apponyinak az az intő szava, hogy „az a nemzet, amelynek parlamentje nem képes a nemzet akaratát kifejezésre juttatni, lesüllyed a lenézetés, a megvetettség legutolsó fokára.”

Igenis oda jutottunk: a lenézetés legutolsó fokára. Az obstrukció lelkiismeretlensége s a kormánynak és többségnek tehetetlenségének látszó tulságos béketűrése oda juttatta az országot, hogy pl. a horvát kérdésben olyan nyilatkozatokat kellett az osztrák kormány, parlament és társadalom legkülönbözőbb oldalairól hallania, aminő hangon csak egy évvel azelőtt nem mert volna a magyar államnak erről a belügyéről beszélni senki sem.

(Khuen és Lukács.)

Ebből a helyzetből gróf Khuen miniszterelnök azzal a férfias határozottsággal és minden kicsinyes, egyéni szemponton felülálló nemes kötelességérzettel vonta le a konzekvenciát, a mely őt egész hosszú közéletén át jellemezte. Elment sans phrase, a mint észre vette, hogy az ország érdekeit kellő, tekintélyvel és sikerrel nem képviselheti tovább és helyét annak a férfinak engedte át, a kiben a magyar válság békés megoldásának egyedüli zálogát kereste mindenki.

Csak most tűnt ki az obstruáló ellenzék egész öntelt lelkiismeretlensége. Most, a midőn a béke helyreállítását az a férfiú kísérte meg, a kinek személye és választójogi elvei iránt bizalmukat annyiszor hangoztatták.

Lukács László a legmesszebb menő békülékenységével és előzékenységgel, de egyuttal a hazafi és államférfi egész felelősségérzetével látott a munkához. A választójog főbb alapelveire nézve megtette tájékoztató és megnyugtató kijelentéseit; majd, látva az ezek ellen támasztott nehézségeket, azt a modus vivendi-t ajánlotta, amely a folyó év őszére halasztotta volna a választójog feletti meg egyezést s a véderőtörvénynek a jövő évtől kezdődő életbelépését helyezte kilátásba.

Ez sem tetszett. A tárgyalások megakadtak. Nem maradt más hátra, mint a nemzet mandátumáról, az alkotmányos többség kötelességeiről hűtlenül megfolekedve tehetetlenül nézni, hogy egy lelkiismeretlen törpe kisebbség tönkregye az országot, vagy megtenni azt, amit a törvény, az alkotmány, a nemzeti önkormányzat szelleme parancsol és megkövetel a nemzet veszélybe döntött léteérdeke.

(A hazafi feladata.)

Engemet ért a megtiszteltetés, hogy ezt a nehéz, hálátlan, de a nemzet legdrágább kincseit megnemelő feladatot én reám ruházta a többség bizalma.

Habozás nélkül vállalkoztam reá abban a tudatban, hogy olyan szolgálatot tehetek nemzetemnek, a melyért e névre érdemes hazafi és férfi örömmel teheti kockára mindenét s már elnöki beszédemben félreérthetetlen világossággal jeleztem, miként fogom fel kötelességeimet.

A döntés küszöbén állottunk, amidőn az ellenzék részéről történt újabb kísérlet a békés kiegyenlítésre. Összeültek a ellenzék különböző árnyalatai, hogy most már ők formulázzák a választójogra s a véderőtörvényre vonatkozó békeajánlatokat s Pünkösöd után az a meglepetés érte a Házat, hogy majdnem félévi szünet után belefogott újból a véderőjavaslat tárgyalásába. Persze ezt is olyan obstrukciós színezettel, miszerint összesen hét szónok beszélt négy ülés alatt, ezek is határozati javaslatot adtak be, a zárzó jogát biztosították maguknak s a tárgytól merőben idegen kérdésekre ácsapongó szónokot csak némileg is korlátozni kívánó elnök a technikai obstrukcióval való leplezetlen fenyegetéssel találta szemközt magát.

Június 1-ére elkészült az ellenzéki munkálat.

(A választóreform.)

Választójogi részére nem kívánok most kiterjeszkedni; hiszen foglalkozni fogunk a választójoggal ex asse a közel jövőben. Kötelessége ez pártkülömbőség nélkül közéletünk minden faktorának, becsületbeli kötelessége első sorban a többségnek, amely immár biztosította magának az akcióképesség előfeltételeit.

Talán kevés hónap mulva, minden esetre az ügy természete által megkövetelt legrövidebb idő alatt elő kell a többségnek egy olyan javaslattal állania, amely jelentékeny lépést tesz előre a demokratikus haladás terén. Szavazati jogot ad a társadalom erre hivatott újabb rétegeinek, első sorban a szakképzett ipari munkásnak, de egyuttal fentartja a nemzeti fejlődés kontinuitását, biztosítja az intelligencia jogosult befolyását s a sötétbe ugrás beláthatatlan veszélyeitől megvédi a nemzetet.

E javaslat tárgyalásánál találkozni fogunk s ott könnyű lesz kimutatnunk a bízhatatlan dilettantizmussal összetakolt ellenzéki munkálat összes képtelenségeit. Most csak annyit jegyzek meg, hogy Kristóffy hazaáruló volt, amidőn 2,600.000 polgárnak akarta megadni a választójogot, e tervezet szerint pedig a választók száma majdnem elérné a három milliót. Igaz, úgy halljuk, hogy ők csak 2,400.000 választóig akartak eljutni s igazán jellemző felületességgel kijelentik, hogy, ha számításuk alaptalanságáról meggyőzöttek, hajlandók valahol, valahogy akként módosítani tervezetüket, hogy a választók száma ezt a számot ne haladja meg. Da akkor is kérдем:

1. Minő kvalifikálhatatlan eljárás az, amely nem a választók kategóriáit vizsgálja s azt nézi, kik azok, akiknek veszély nélkül adhatunk részt az ország kormányzásában, hanem találmra dob oda egy kerek számot s jogot ad boldognak-boldogtalannak, míg ez a szám ki nem telik?

2. Ha a nemzet elleni merénylet volt a 2,600.000 választós javaslat, merénylet, a melyet a koalíciós kormány csak 1,100.000 többes szavazat felvétele által vélt ellensúlyozhatni, hogyan találunk most egyszerre megnyugvást a 2,400.000 szavazatban? És micsoda mértéke az a felelősségérzetnek és politikai beszámíthatóságnak, a mely a párttaktika igényei s a fellobbanó szenvedély sugalmazása szerint ekként dobálódzik a nemzet legszentebb érdekeivel?

Lehetett-e komoly államférfinak más választ adni erre a munkálatra, mint azt, hogy halasszuk ősre a kérdés tárgyalását, mert annak kezelése egész más szakértelmet, tanulmányt és megfontolást kíván?

(A többség kötelessége.)

De nézzük a katonai javaslatokat! A véderőjavaslatokban levő közjogi sérelmek eliminálásait állították oda az obstrukció megszüntetésének előfeltételül.

Mit jelent ez magyarra fordítva? Még a Khuen-kormány alatt meg egyezés jött létre a véderőjavaslat egyes kifogásolt kifejezéseinek módosítása iránt. Független kérdés gyanánt csakis az 1888: XVIII. törvényekre utaló 43. §. maradt. Az a szakasz, amely felszínre hozta a híressé vált rezolúciót, E rezolúcióba belement a kormány s az azt támogatókat.

gató többség Apponyiék kívánatára, de azért, mert az saját jogi meggyőződésével nem ellenkezett. Belement s amidőn az a koronánál nem várt agyályokra talált, feladatának tekintette ezen, nézetünk szerint felreértésen alapuló agyályok elosztásával, a korona megnyugtatóásával keresztülvinni akarát. Erre irányuló törekvéseink közben ért mindannyiunkat az a nagy meglepetés, hogy azok továbbfolytatása olyan, *soha nem képzelt esemény elé állított volna bennünket, amelynek szegyenétől meg kellett menteni a nemzetet.*

E váratlan fordulattal szemben világos volt a többség kötelessége. Ilyen viszonyok között álláspontjának érvényrejtetéséről le kellett mondania és saját nézetének érintetlen fentartása mellett hagynia kellett a kérdést a jelenlegi törvényeken alapuló statusquo állapotában.

Erre az utra lépett a kormány és a többség nyíltan, férfiasan, minden bujkálás nélkül. *Ez utjában Andrassy Gyula kifejezett helyesléssel találkozott s ha nem volt is oly szerencsés ugyanilyen nyilatkozatot nyerni a Kossuth párt vezéréitől, kétségtelenül elárulta ezen férfiak viselkedése is, hogy méltányolják a többség eljárásának hazafias szempontjait.*

Ezek után az előzmények után kívánja a június 1-i békeajánlat a kérdést újból napirendre hozni. Ezek után az előzmények után, amelyek a legnagyobb politikai tapintatlanságnak és ügytelenségnek minősítik azt az ellenzék szempontjából is, a többség részéről pedig egyenesen tisztesség kérdése volt, hogy újabb bonyodalmakat ne támasszon miatta.

Azon esetre pedig, ha ezt a képtelen feltételt a többség el nem fogadja, felajánlotta az ellenzék, az igaz, a provizóriumot. Provizóriumot, a mely megadta volna a teljes létszámfelemelést, igaz, a két éves szolgálat biztosítása mellett, de a hadsereg kereteit csak 3—4 évre szabta volna meg s ez időn túl szabaddá tette volna a tért a katonai körök újabb követelése számára. Azt a hirhedi provizóriumot, amely Justh Gyula egyik decemberi beszédében lepte meg az ámuló világot s a milyet, mint a *Justh-párt felkínálkozásának kétségtelen jelet* méltó bizalmatlansággal fogadott éppen a függetlenségi párt másik árnyalata is.

Az egyesült ellenzék az elé az alternatíva elé állította tehát a többséget: a véderőreform a 43. §-ra vonatkozó lehetetlen s a többségre nézve illoyalis és sértő feltétellel; vagy a végleges reformnál a nemzet szempontjából sokkalta rosszabb provizórium, a melyet „Bécs szolgái” örömmel elfogadhattak volna, hazafias kötelességének tudatában levő, a nemzet irányában felelős alkotmányos többségnek azonban nem volt szabad elfogadnia.

A miniszterelnök ilyen viszonyok között valóban nem tehetett egyebet, mint hogy újból azt a modus vivendi-t ajánlja fel, a mely a most letárgyalt védtörvény életbeléptét a jövő évre, tehát a választójogi törvényjavaslat előterjesztése utáni időre halasztja. Ez a válasz a legmerevebb visszautasításra talált s a kettős ülésekre vonatkozó határozatra az ellenzék nyomában a technikai obstrukció megújításával felelt.

Csak közbevetőleg említem, hogy ezzel az ürüggyel is leszámoljunk, miszerint az ellenzék egy része már a délutáni ülésekre vonatkozó határozatot is házszabálysértésnek, jogtalanságnak, erőszakosságnak tünteti fel s a technikai obstrukció újból felvételének igazolását ebben keresi. Könnyű volna kimutatni, hogy a határozat teljesen házszabályszerű. Hiszen — hogy egyebet ne említsék — a 237. § világosan utal arra, hogy több ülés tartható ugyanazon a napon. De egészen felesleges volna e részletkérdéssel töltenünk az időt. Az ellenzék szempontjából is eldőnti a kérdést Apponyi Albertnek 1904. december havában tett nyilatkozata. Szerinte ugyanis a kettős ülések házszabályszerűsége kontroverz kérdés, amelyet a többség dönthet el, amelyre vonatkozólag a kisebbségnek meg kell a többség határozatában nyugodnia.

Menjünk tovább! A kettős üléseket elrendelő házhatározatot követő napon, egészen szabálytalanul, utólagos házszabályvitát akart az ellenzék provokálni ebben a kérdésben s amidőn ezt az elnök kötelességszerűen s a koalíciós elnökség helyes példáját követve, megtagadta, zárt ülést kéri ívet nyújtott be.

Ott feküdt az iv az elnök előtt; neki tisztában kellett lennie további kötelességeivel. Kétségtelen volt, hogy reménytelenül bennreked az ország a technikai obstrukció fertőjében, amint a házszabályok betűje alapján kifejlődött eddigi

prakszist követi. Abban a fertőben, amely már is reménytelen korhadással fenyegette a magyar alkotmányt s veszély-veszélyre, szegyet-szegyenre hozott a nemzet fejére.

A koalíciós elnökség irigylendő helyzete nem létezett többé. Amaz törpe ellenzékkel állott szemben, amely egyetlen egyszer próbált névszerinti szavazást kérni s akkor is csak 19 jelenlevő képviselő aláírását mutathatta fel, úgy, hogy csakis a beszélő obstrukcióval kellett megküzdenie, de nem állott azon alternatíva előtt, hogy vagy megtörje a technikai obstrukciót, vagy tönkre hagyja menni a gondjaira bízott intézményt és nemzetet.

Ez az alternatíva a maga egész komolyságában állott a jelenlegi elnökség előtt. Mindenre kész csapatot talált szemközt magát, amely közel egy év óta garázdálkodott a parlamentben, rendszerré tette az anarchiát s ez alól kénye-kedve szerint engedett itt-ott kivételeket. Szabad volt e tűrni, hogy ez a minden kötelességéről megfeledkezett csoport a házszabály rendeltetésének megrontására használja fel annak minden házját, az egyes képviselők és töredékek számára engedett jogokkal visszaélve elkobozza, tönkretegy a nemzet jogát s in fraudem legis használta jogszabályok betűivel megállítsa az alkotmányos életet és megölje magát a nemzetet? Ha az elnök mindvégig ezen a téren maradt volna, megtartotta volna talán az Apponyi Albert által szent és séríthetetlennek gnyólt házszabály minden betűjét, de megszepte volna azt, a mivel a nemzet jogának, az alkotmányosságának tartozik és az 1848. IV. törvények parancsát.

Ez a törvény hatalmazza fel a Házat házszabályok alkotására: házszabályokéra, a melyek a tanácskozáshoz szükséges csendet és rendet biztosítják s a mint elnöki székfoglalóban nyíltan hangsúlyoztam, házszabályainknak törvényes alapja csak addig van, a míg ezt a célt, a tanácskozás csendjének és rendjének biztosítását szolgálják. A törvénynek ez a rendelkezése olyan házszabály alkotására kötelezi a Házat, amely biztosítsa a tanácskozás rendjét, de mindenek feletti magát a tanácskozást s ennek természetes célját és zárkóvét: a határozathozatalt. S az elnöknek nem volt szabad tovább tűrnie, hogy egészen más időkben alkotott, a parlamentárizmust megbecsülő, a Ház rendjét és méltóságát híven szolgáló kisebbségekre szabott házszabályaink parlamenti anarchia céljaira szolgáljanak.

(Ezt tettem...)

Tizenegy hónapja feküdt a véderőjavaslat a Ház asztalán s az általános vita befejezésétől még mindig beláthatatlan távol állott. Alig ötven ellenzéki szónok beszélt, ezek tulnyomó nagy része is biztosította magának a zárszó jogát. Közben hónapok teltek el, a midőn a technikázás egyetlen egy szónokot sem engedett szóhoz jutni s hasonló jelenségek ismétlődésére volt kilátás. Másrésztől a kérdés teljesen meg volt érve; annak mielőbbi elintézését s más, a nemzeti társadalom érdekeit gondozó ügyek napirendre tűzését kívánta pártkülömbőség nélkül az egész közvélemény. Mindenekfelett pedig az eddigi halogatás és a többség tanácsatlansága olyan veszély szélére sodorta a nemzetet, amelynek mind jobban tornyosuló előjelei nem kerültek el az ellenzék komolyabban gondolkodó tagjainak figyelmét sem s azok legutóbbi delegacionális és képviselőházi nyilatkozataiban ismételt nyomatékos kifejezésre találtak. *Habozni nem volt szabad; félrendszabálynak nem lett volna értelme. Modot kellett a Háznak nyújtani, hogy minden további késedelem nélkül végre-valahára elintézhesse a javaslatot.*

Ezt tettem meg, amidőn a kért zárt ülést el nem rendelve, s további felszólalásra tért nem nyitva, a Házat szavazásra hívtam fel és nyugodt lelkiismerettel mondhatom, hogy amidőn ez eljárásom által a magyar parlamentet egy beláthatatlannak látszó válságból s az országot kiszámíthatatlan veszélyből szabadítottam fel, csak azt tettem, amivel a Ház bizalmának, a parlamentárizmus és a törvény szellemének és a magyar nemzet jogának tartoztam.

És a magyar képviselőház elnökének ez az eljárása a történelemben nem áll egyedül. Általános jelenség az összes parlamentek történetében, hogy a nemzetek jogát anarchikus kisebbségek obstrukciós törekvései fenyegetik. Az örök küzdelem nemzeti jog és parciális hatalmi érdek és előjog között, amely vörös fonálként vonul végig

az emberiség történelmében, ami korunkban ezt a formát öltötte.

Amint hajdan osztályok, fajok, egyes oligarchák szeparatiztikus törekvései intózték a tételes jog-sáncából a közérdek, az állam, a nemzet joga ellen támadásaikat, úgy ma a nemzeti élet leg-hatalmasabb központjának, a képviselőháznak tételes jogát fordítják a közérdek s a nemzet joga és szabadsága ellen a legkülönbözőbb szeparatiztikus érdekek.

Ismét és ismét feljult ez a harc az összes parlamentek kebelében s a közérdek, a nemzeti jog, a parlamentárizmus diadalával csak ott végződhetett, a hol elnök és többség magasabbra helyezte a nemzet jogát, mint a visszaélések ótal-mazására kihasználta s így saját rendeltetésével, létjogával szembe helyezte szabályt.

A parlamentek nagy része nem gondoskodott előre az obstrukció leküzdéséről s a midőn ez a veszély tényleg felmerült, házszabályában kellő fegyverrel nem rendelkezett. Mindezekben a parlamentekben a házszabályokon kívül álló fegyverekkel kellett megnyerni az első csatát.

(Irek és magyarok.)

Hivatkozhatnám számos esetre, de elég szemünk elé állítanunk az alkotmányos szabadság s a jogtisztelet mindenhatóságának. *Analiának példáját* s megnéznünk a világ első parlament-jének, az angol parlamentnek eljárását.

1881-ben öltött az irek ellenállása addig még szokatlan mérvet. Az irországi agrárius zavargások elfojtása céljából 1881. január havában beterjesztett törvényjavaslat ellen alakult ki az első rendszeres obstrukció. Január elején jött össze a Ház e javaslat elintézése céljából. Az első formalitásokkal huzták el január 25-ig az időt. Ekkor tértek át a törvényjavaslat első olvasására s indult meg az agyonbeszélő vita. Délután négytől másnap reggelig s olykor tovább tartottak az ülések. Maga az első ülés huszonkét óráig tartott; midőn pedig a kormány az ireknek permanens ülésekkel való kifárasztását kísérte meg a január 31-i ülés megakadályozás nélkül folyt negyvenegy óra keresztül a nélkül, hogy az egymást felváltó irek sorában bárminő lankadás lett volna észlelhető. Ekkor, február 2-án reggel kilenc órakor Brand elnök átvevén ismét az elnökletet az öt közben helyettesített alelnöktől, helyéről felállva, félbeszakította a vitát. Kijelentette, hogy a Ház többsége határozottan a törvényjavaslat mielőbbi elfogadását követeli, a jelenlegi házszabályok elégtelenek a rend fentartására és a határozathozatal biztosítására. A kisebbség obstrukcióját a Ház a parlamentárizmus elleni merényletnek tekinti, amely a Ház tekintélyét és méltóságát fenyegeti. Ezeket neki kell megvédenie; s mivel a rendes szabályok alkalmazása mellett a Ház törvényhozói hatalma megbénítatik, „kijelenti, hogy *nem adja meg többet a szót egyjelen szónoknak sem*, hanem felteszi a kérdést. Kéri a Házat, hogy ebben az eljárásában támogassa őt.”

Az irek, látva, hogy fülsiketítő lármájukkal sem tudják az elnök szavát elnyomni, távoztak az üléshől, úgy, hogy az ő távollétükben egyhangulag történt meg a határozathozatal. Ugyanezen nap délután, a következő ülésen az angol radikálisok az irek segítségére sietnek s interpellálják az elnököt: Minő jogszabályra támaszkodott, amidőn bezárta a vitát? Az elnök a Ház nagy többségének frenetikus éljenzése mellett jelenti ki, hogy saját felelősségére s a Ház iránti kötelességeinek tudata által vezetve cselekedett s az e felett folyt vita befejezéseként a Ház nagy többséggel elvetette az irek által beterjesztett rossz-lási indítványt, amit a szabálytalanul hozott határozatnak formaszzerű és végleges ratifikációjával fogadott el az angol közvélemény.

Csak az irek küzdöttek tovább a rendzavarás fegyvereivel, amidőn két nappal rá Gladstone miniszterelnök a házszabályok szigorítására vonatkozó indítványt terjesztette elő, megpróbálták őt a szólásban megakadályozni. Az elnöknek hárminchatszor egymásután kell közbelépnie, hogy 36, a miniszterelnököt félbeszakító képviselőt kárhatalommal kivezettessen a Házból.

Érdekesek a kivezetés részletei. Egy huron pendült valamennyi. Először a „sergeant at arms”, a Háznak a rend fentartására hivatott tisztviselője szólította őket fel a távozásra. Valamennyi kijelentette, hogy csak az erőszaknak fog engedni, mire a tisztviselő négy rendőrral jött vissza, s a négy rendőr érintésére az illető ur engedett az-

erőszaknak, de előbb egy-egy hazafias frázist eresztett a karzat felé.

Négy óra hosszat tartott ez a komédia. Befejtével a miniszterelnök megköszönte az elnök eljárását, kijelentvén, hogy a „rendetlenkedők ellen alkalmazott karhatalom nem sérelme a szabadságnak. Mert azt a szabadságot, amely a Házban eddig érvényben volt, azért adta a Ház, hogy a nemzeti ügyek elintézését megkönnyítse. Amely percben ezt a korlátlan szabadságot a tárgyalások megakasztására használják fel, elveszti közhasznú voltát és létjogosultságát”. S e bevezetés után tér át a házszabályokat szigorító s az elnök diszkrecionárius jogait óriási mértékben kiterjesztő javaslatának indoklására.

Vajon nem ébreszt-e csudálatos érzéseket ez események elolvasása mibennünk most, a közel-múlt eseményei után? Mennyi analógia és mégis, milyen nagy különbség! Azt a honmentő eljárást, amelyre elnöknek és többségnek itt is, ott is el kellett magát határoznia, megértette, helyeselte ott az egész közvélemény. S a kapott keserves lecke után beleyugodtak abba a megrendszabályozott írek is.

Igaz, egy különbség volt, ezt nagyon sokszor haltottam emlegetni: ott írek voltak az obstruktorok, idegenek, félig meddig ellenségek; minálunk magyarok. Hát ez — fájdalom — igaz. Ez a mi obstrukciónk bűnét sokkal nagyobbak, felelősséget sokkal súlyosabbnak tünteti fel. Mert hiszen, gondolkodjék amazok eljárásáról bárhogy angol szempontból az angol közvélemény, ők egy elnyomott nemzet tagjainak érezték magukat, az elnyomást, az idegen uralom exponensét látták a parlamentben, logikusak voltak, amidőn ezen parlamentnek megmontására törekedtek. Eljárásuk érthető s az ő szempontjukból még tiszteletreméltónak is tekinthető.

De miként ítéljük mi azok fölött a magyar emberek fölött, akik a lejárásnak, a megmontásnak, a pusztításnak ugyanezekkel az eszközeikkel, a nemzet saját fajuk, saját hazájuk palládiumára, a magyar parlamentre! A parlament lejárására, megalázására, lehetetlenné tételére, a parlament utján való nemzeti önkormányzat megmontására irányuló merénylet minden obstrukció. Minden nemzetnek, amely élni és érvényesülni akar, mint ilyenekkel kell azzal elbánia. Egyaránt veszedelmes és gyökeres gyógyítást igénylő kortünet az, jöjjön bármely oldalról, de érthető, logikus, esetleg tiszteletre méltó is lehet ott, ahol az illető parlament ellen irányuló faji, vagy osztálygyűlölet tudatos törekvés juttatja kifejezésre. Seholy sem értelmetlenebb és bűnösebb, mint olyanok részéről, akiknek a nemzet jogát s a parlament tekintélyét egyaránt szívükön kellene viselniük.

Különb az események csaknem úgy folytak le nálunk, mint Angliában. Megtörtént a szavazás. A következő ülés elején jött a tiltakozás sippal, trombitával, olyan illetlen, gyerekes és minden parlamenti tisztességgel ellenkező viselkedéssel, amelytől rövid uton meg kellett tisztítani a képviselőházat, hogy egyáltalában tanácskoznia lehessen.

A sipolókkal együtt jónak látták távozni a Házból az ellenzék azon tagjai is, akik csak szenvedő részt vettek e hangversenyben és az egész ellenzék távollétében tette meg az elnök eljárását igazoló előterjesztését és hívta föl állásfoglalásra a Házat, amely az elnök eljárását helyeslő, tudomásul vevő s a véderőjavaslatot végleg elintéztéknek kijelentő határozati javaslatot az összes képviselők abszolút többségének szavazatával fogadta el.

(Törvényes határozatok.)

Ezzel a tényvel pedig a legskrupulózusabb alkotmányjogi felfogás szerint is in optima forma megtörtént a véderőjavaslat elfogadásánál követett rendkívüli eljárás utólagos ratifikációja s a szabálysértés jóvátétele.

Hiszen sarkalatos alapelve az alkotmányosságának, hogy az a szuverén testület, amely valamely jogszabály megalkotására hivatva van, e jogszabálynak minden megsértésével szemben utólagos felmentvényt adhat s e felmentvényvel a jogrend épisége teljesen helyreáll. Törvénysértés esetén a törvényhozás van e felmentvény megadására hivatva. Bizonyára senki nem fogja kétségbe vonni, hogy törvény utján utólagos felmentvény teljes reparációt nyújt a jogrend minden sérelmével szemben. Már pedig, amint ez áll törvénysértés esetén, megfelelőleg áll az is, hogy házszabálysértés esetén a házszabályokat megalkotni hivatott szuverén testület határozata ugyanezt a felmentvényt ugyanilyen joghatállyal ad-

hatja meg. A képviselőháznak az a határozata tehát, amelyvel június 4-én délután az összes képviselők hitelesen konstatált többségével az elnök eljárását helyeselte s a véderőtörvényt véglegesen elintéztéknek jelentette ki, ezt az ügyet a legpedánsabb jogi formalizmus szempontjából nézve is minden kételyt kizárólag szabályszerűen és véglegesen intézi el.

Persze a mi ellenzéki közjogászaink a kifogások egész seregét merítik az ő közjogi lelkiismeretük kiapadathatatlan tárházából. Az első, hogy miután a véderő tárgyában hozott házhatózat szabálytalan, a képviselőháznak minden azután hozott határozata semmis és érvénytelen.

Hát igazán azzal nem sérthetem meg Önöket, tisztelt barátaim, hogy ezzel az érveléssel komolyan foglalkozzam. Mert hiszen feltéve, de meg nem engedve, hogy a véderőjavaslat megszavazása jogtalan cselekedet, az az állítás, hogy akár egyesnek, akár testületnek valamely jogtalan cselekménye semmissé és érvénytelenné tenné ugyanazon egyének, vagy testületnek összes későbbi cselekményeit, valóban unicum és olyan jogi képtelenség, aminővel világrekordot ért el a magyar obstrukció.

A másik talán plauzibilisebbnek látszó érv, hogy semmiek azok a határozatok, amelyek a Ház egyes tagjainak jogtalan eltávolítása mellett hozattak. Hát lássuk, ebben a tekintetben miként áll a dolog?

(A Ház rendje.)

A külföldi parlamentek legnagyobb része ismeri a Ház rendje ellen vétő tagjainak kizárását s e jogot a Házra, vagy az elnökre ruházza. Ezt állapítja meg a mi házszabályainknak 255. §-a is, amely a Ház rendje ellen ismételt súlyosan vétő képviselőnek kizárására a mentelmi bizottság javaslata alapján magát a Házat jogosítja fel. E szakasznak két hézaga van. Az egyik, hogy nem tartalmaz intézkedést arra az esetre, ha képviselő úgy viselkedik, hogy azonnali eltávolítása nélkül a gyűlés nem folytatható. Alig néhány évvel ezelőtt képtelenségnek látszott még, hogy a Ház valamelyik tagja ilyen durva kihágásra vetemedhesse s az ezen esetben szükséges eljárást a házszabályok nem is írják elő. De hogy fenforog ez a lehetőség s hogy akkor nem maradhat a Ház védtelenül, ezt érezték e szakasz megalkotói és kifejezésre juttatták abban az ismert incisumban: „amennyiben azonnali intézkedés szüksége fenn nem forog.” E szakasz tehát arra az esetre tartalmaz rendelkezéseket, ha azonnali intézkedés szüksége nem forog fenn.

Most kérdem: ha fennforog azonnali intézkedés szüksége, akkor semmi ne történjen? Hát lehetséges-e e szabály megalkotóiról azt a képtelenséget feltenni, hogy erős büntető szankcióval látták volna el a kihágás enyhébb esetét, abban a súlyosabb esetben pedig, amidőn a képviselő vétsége magát az ülésezés folytatását teszi lehetetlenné, a Házat védtelenül hagyták volna? Hiszen ha meg kell torolni az enyhébb esetet, kétségtelenül megtorlást kíván a súlyosabb eset is s ha erre a házszabály nem tartalmaz tételese rendelkezést, ez azért történhetett, mert egyfelől ilyen eset előfordult a legnagyobb mértékben valószínűtlennek tartották, másfelől pedig arra a nem várt esetre, ha mégis előfordulna az, az elnök kötelességét a 48. i törvény egész világosan írja elő.

Mert hiszen a tanácskozási csend és rend örvé e törvény első sorban az elnököt teszi, akinek a csend és rend biztosítására a fegyveres erőt is rendelkezésére bocsátja.

Törvényes, világos kötelességét szegné meg tehát a Ház elnöke, ha olyankor, amidőn egyes, önmagukról és kötelességeikről megfeledkezett képviselők kvalifikálhatatlan magatartása magát az ülésezést lehetetlenné teszi, meg nem tette a csend és rend helyreállítására szükséges azonnali intézkedéseket.

Második hézaga házszabályainknak, hogy a hozott kizárási indítvány karhatalmi végrehajtásáról külön nem intézkedik. Felmerült e kérdés az 1899. év telén és tavaszán eszközölt házszabálymódosítás alkalmával is. A bizottság abban állapodott meg, hogy nem tölti be ezt a hézagot. Jelentése szerint az összes pártok részéről kimondatik és megállapítatik, hogy a házszabályok 204. (most 255.) §-a végrehajtandó. A képviselőház összes pártjai felteszik és elvárják minden tagjától, hogy ha a Ház valamelyik tagjára a kizárás határozata kimondatnék, ez minden represszív rendszabály alkalmazása nélkül önként meghajol a házszabályok értelmében kimondott

ítélet előtt s erkölcsi kötelességének ismeri magát annak önként alávetni.

Látnivaló tehát, hogy a Ház egyhangú felfogása szerint becsületbeli kötelessége minden pártnak s a pártok minden tagjának, hogy a hozott kizárási határozat előtt meghajoljon, hogy tehát ünnepelesen vállalt becsületbeli kötelezettségét szegi meg az a párt, amelyik ennek meg nem felel s hogy a hatalmi eljárásra vonatkozó rendelkezés csak azért nem foglal helyet a házszabályokban, mert ilyen kvalifikálhatatlan eljárást nem tettek akkor fel a képviselőház egyetlen tagjáról sem.

(A koalíciós elnökök példája.)

Egyébiránt benn van-e e rendelkezés a házszabályban, vagy sem, az egészen irreleváns. Az iránt nem támaszthat kételyt egyetlen jóhiszemű gondolkodó sem, hogy az elnöknek házszabály és törvényparancsok kötelessége a megfelelő eszközökkel végrehajtani a 255. §. alapján hozott határozatot s a midőn a jelenlegi elnökség ebből a felfogásból indult ki, teljesen a koalíciós elnökség által tört helyes csapáson haladt.

1907-ben alkalmazta a kitiltást először a magyar képviselőház. Potocsnyák képviselőt zárta ki november 12-i ülésében, amidőn az akkori ülést vezető Návay alelnök a következő utasítást adta a házsnagynak: „Felkérem nagyságodat, hogy amennyiben Potocsnyák Ferenc képviselő ur a Ház épületében megjelenék, úgy őt, mint a házszabályok 286. §-ában jelzett hallgatóságot tekinteni s vele szemben ehhez képest eljárni méltóztassék. Ebből kifolyólag kérem az iránt intézkedni, hogy nevezett képviselő a Ház üléstermében semmi körülmények között meg ne jelenhessék. Megjegyzem, hogy ezen rendelkezéssel szemben nem áll nyilvánuló ellenkezés esetén a házszabályok 294. §-ának alkalmazásával fogok eljárni.”

Midőn pedig 1907. december 19-én Popovics Dusan képviselőt zárta ki a Ház üléseiből, ezt Justh Gyula elnök közölte a házsnaggyal, a tény megjelöléséhez egyszerűen ezt a megjegyzést fűzve: „Erről Nagyságodat a szükséges intézkedések megtétele vegett értesitem.” Újabb utasítást nem adott a házsnagynak, világos jeleül annak, hogy a Návay féle intézkedéshez, mely természetesen az ügy fontosságához képest az elnökség, sőt a kormány egyes tagjaival is előzetesen megbeszéltetett, semmi hozzátenni valója nincs.

Ezt a helyes intézkedést tettem magamévá a múlt hóban felmerült kizárások alkalmából. Szórol-szóra ugyanezen utasítást küldtem a házsnagynak s amidőn ezen rendelkezéssel szemben engedtlenség nyilvánult, a házszabályok 291. szakasza szerint jártam el, amely a rendzavaró hallgatóságnak kiutasítását rendeli el. Általában a koalíciós elnökség által felállított helyes elvhez képest alkalmaztam a kitiltott képviselővel szemben a házszabályoknak a hallgatóságra vonatkozó rendelkezéseit, ezek között a 294. §-t is, amely szerint szükség esetében az elnöknek minden törvényszerű eszköz és ezek között esetleg a fegyveres erő használata is, saját felelőssége mellett rendelkezésére áll. Csak a 293. §-tól tekintetem el, amelynek értelmében a rendzavarók a kitiltáson kívül meg is fenytetnek.

Hogyan állott tehát a dolog? Teljesen szabályszerűen élt a Ház a kizárás jogával s az elnökség a koalíciós elnökség alkotta helyes precedens szerint hajtotta végre ezt a határozatot. Ezenkívül, azonnali intézkedés szüksége forogván fenn, saját felelősségére távolított el és tartott távol az ülésekből az elnök olyanokat, akiknek magaviselete nemcsak példátlanul botrányos és durva megsértése volt a parlamenti rendnek és illemnek, de lehetetlenné is tette az ülésezést. Ezek a eltávolítások azonban csak a június 4-ét követő első napokban voltak szükségesek. Június 10-étől kezdve csakis olyanok tartottak távol a Háztól, akikre a Ház szabályszerű kizárási határozatot hozott s akikkel szemben a koalíciós precedensnek teljesen megfelelő eljárás követeltetett, úgy, hogy a házszabályok módosítását tárgyaló június 11-iki ülés minden részletének teljesen szabályszerű és formailag kifogásolhatatlan voltát a volt koalíció tagjainak saját álláspontjukról is el kell ismerniük.

(Vita Andrásyval.)

Teljesen szabályszerű gyűlésen, teljesen szabályszerű tárgyalás során hozott meg a házszabályokat módosító határozat s a legmerészebb jogász rabulisztika sem támaszthat annak érvényes volta iránt kételyeket.

Még csak egy aggályjal kell számolnom. Igen előkelő oldalról hallottuk a vádat, hogy a házszabály „oktrojáltatott.” Nem akarok a kifejezéseken fennakadni. E tekintetben bizonyos elnézésre kötelez, hogy *Andrássy* Gyula gróf hevenyészve, betegágyából írta szóbanforgó kijelentését. Csakis e körülménynek tulajdoníthatom az olyan jogi szörnységet, mint pl., hogy az államcsíny abban áll, hogy „jogosult tényező törő össze a házszabályok által megszabott határokat”, holott eddig mindenki úgy tudta, hogy államcsíny valamely közhatalomnak olyan eljárása, amellyel túllépi hatáskörét és olyat rendel, vagy cselekszik, amihez joga nincs, amire tehát nem jogosult tényező. És nem akarok annak fejtegetésével sem olcsó babérokat szerezni, hogy merő képtelenség, *contradictio in adjecto*, „oktroából származottnak” állítani azt a házszabályt, amelyet az erre hivatott és jogosult testület spontán elhatározásával önmaga számára önmaga alkotott. Ezek szerencsétlen kifejezések, amelyeknek tulajdonképpen értelmük nincs, de bizonyára azt az értelmet akarták kifejezni, hogy a kisebbség nem tartozik kötelezőnek elismerni a többség által egyoldalúan alkotott házszabályt.

(Az új házszabályok törvényessége.)

Hát ezzel az állítással szemben egész egyszerűen a tényekre hivatkozom. Valahányszor harcot kellett vívni a parlamentárizmust megrontani akaró kisebbséggel s valahányszor e kisebbség féltelenségei ellen szigorított a házszabály, a törekvéseiben, létevékeiben megtámadott obstruktorok végső ellentállásával szemben kellett az új házszabályt megalkotni s bajosan fog bárki is példát mutathatni reá, hogy a kisebbség hozzájárult volna olyan házszabály szigorításához, amely az ő kisded játékainak megakadályozására hozott. Így volt ez mindenütt a világon, de így volt minálunk is, épen a koalíció alatt, amidőn, amint fentebb hivatkoztam reá, a házszabály szigorítás az akkori kisebbségnek hosszú heteken át tartott elkeseredett ellenállásával szemben jött létre. Maga a koalíció nagyon helyesen cáfolta tehát reá arra a legendára, mintha csak pártközi egyezséggel lehetne házszabályt változtatni s mintha a többségi elv épen úgy, mint minden másra a házszabályok hozatalára és módosítására is nem állana.

A június 11 iki ülésben a képviselőház hitelen konstataált kétségtelen nagy többséggel teljesen szabályszerűen hozta meg a házszabályokat módosító határozatot. Ez üléstől csak a Ház szabályszerű határozatával kizárt képviselők tartattak távol s hogy az ellenzék többi része jónak látta szintén el nem jönni, az az ő szempontjukból teljesen érthető, mert hiszen lehetetlen feladat lett volna nekik a négy évvel ezelőtti saját maguk alkotta házszabály ellen fordulniok s bizonyára tanácsos volt kitérni a becsületes vita elől és elmenekülni sajátjuk és népgyűléseik asyumaiba, ahonnan *szabadabban átmehetnek és igazgatják a nemzetet*, de ez a spontán elhatározásuk a határozat érvényét nem érintheti. Minden kétséget kizáró érvényes jogszabály ellen *lázad fel* tehát a Háznak minden olyan tagja, aki el nem ismeri, vagy megsérti a most már hatályban levő új házszabályt.

Hogy rá fognak-e a kisebbség tagjai lépni a meztelen jogtalanságnak, a nyílt erőszaknak erre a terére, azt ma talán még ők sem tudják. De fenyegetőznek vele s ezzel köteleességünk ké teszük a védekezést.

(A képviselők büntetése.)

Mint e védekezésnek teljesen jogosult és e mellett legenyhébb módja áll a Ház előtt a *kizárási határozat ellen vétő képviselők mandátumának megszüntetését* statuáló törvényjavaslat.

Igaz, hasonló jogszabályra nincs külföldi példa, természetes tehát, hogy csodálkozást, elképedést és végtelen haragot vált ki a külföldi példák utánzásához szokott hazafiak lelkéből. Két egyszerű észrevétel talán kellő értékére fogja redukálni ezt a felháborodást. Az egyik, hogy minden parlament a világon fel van disziplináris eszközök egész rendszerével vértézve saját renitens tagjai ellen. A francia képviselőház a rendreutasításnak, megrovásnak és jegyzőkönyvi megrovásnak egész skáláját állítja fel, amellyel az első imparlamentáris kifejezés használatától a durvább sérelmekig fokozott pénzbüntetésekkal és kizárásokkal sújtja a képviselőt, a kizárási határozat ellen vétő képviselőt pedig, amint ezt Baudry d'Asson képviselő esete mutatja, amelyre még visszatérek, egyszerűen lecsukja. Ugyanez

a joga áll fenn az angol parlamentnek is, amely a kizárási jogot statuáló újabb szabályaiban a háznak tagjai bebörtönzésére vonatkozó régi jogát kifejezetten fentartja.

Ha valahol, minálunk égető szükség van a fokozódó fegyelmi szabályok ilyen rendszerére s amint a javaslat bizottsági tárgyalásánál *Náday* Lajos igen helyesen hangsúlyozta, ha junctim a választói joggal, a házszabályok szerves reformjára kerül a sor, feltétlenül létesítenünk kell ezeket a rendelkezéseket. Addig is azonban gondoskodnunk kell az égető szükségéről s megfelelő megtorlást kell statuálnunk avval a vakmerő fenyegetéssel szemben, amely — s ez második megjegyzésem — olyan vétség elkövetését jelenti be, aminőre a Baudry d'Asson-féle egy izolált eset kivételével soha egyetlen parlament történetében sem találunk példát.

Botrányok, heveskedések, ellenszegülések történetek minden parlamentben a fegyveres karhatalomnak úgy a francia, mint az angol képviselőházban egészen más szerep jutott már, mint minálunk; de arra még sehol nem volt példa, hogy azok, akiket teljesen jogszerűen ért a Ház kizárási határozata, előre nyíltan bejelentsek, hogy el nem ismerik, meg fogják szegni, nevétség tárgyává akarják tenni a magyar képviselőháznak saját hatáskörében hozott jogszerű határozatát. Csukjuk be a boltot, ha ezen nem tudunk segíteni; mondjuk ki, hogy nem akarunk nemzeti önkormányzatot, nem akarjuk, hogy a magyar nemzeti politikát a magyar képviselőház juttassa kifejezésre. Ez egészen más. De ha azt akarjuk, hogy a magyar nemzet, mint szabad nemzet éljen és cselekedjék tovább, ha azt akarjuk, hogy a magyar törvényhozás imponáljon bárkinek is ebben az országban, vagy az ország határain kívül, akkor mindenképp gondoskodjunk arról, hogy a Ház saját tagjai ilyen vakmerően, ilyen cinikus módon ne tehessék köznévetség tárgyává a Ház határozatát.

Kire vonatkozhat ez a határozat? Arra, aki *ismételt vétségek* által magára vont *ismételt rendreutasítások* után többször követett el olyan súlyos hibát, a melyért a mentelmi bizottság elé utasított s a ki ezen számos esetben ismételt súlyos hibáit azzal a legnagyobb tetézi, hogy nem hajol meg a Ház kizárási határozata előtt s ezen nemzeti hatóság jogos cselekedetének jogtalan erőszakkal ellenszegül.

A hatóság elleni erőszaknak egyik súlyosított esete ez, a hol valóban teljesen helyénvaló volna a legerősebb büntetőjogi szankció s önmérsékletéről tesz tanúságot a többség, a midőn a passzív választójog elvonásánál nem megy tovább. Ez a rendelkezés nem ismeretlen a magyar jogéletben. Elveszti képviselői állását s újra választhatóságát az, aki a törvényben előírt számos politikai büntetést és vétség esetében (pl. hatóság elleni erőszak, választópolgárok joga elleni vétség, stb.) büntető ítélet sulya alá kerül. De ugyanígy jár az 1866. XXXIX. törvénycikk értelmében az is, aki képviselővé megválasztatván, bizonyos határidőn belül be nem mutatja mandátumát.

Hát vajon, ha jogos és helyes, így büntetni azt a képviselőt, aki mandátumának be nem mutatásával tanúsítja tiszteletlenségét a magyar képviselőház iránt, nem százszorta jobban megérdemli e ugyanezt a büntetést az a képviselő, aki a parlamenti rend és tisztesség ismételt megsértése után a magyar képviselőház jogos határozatának tetteleg, erőszakosan és a Ház méltóságát és rendjét durván sértő módon ellenszegül?

Teljesen a kisebbségen áll, reá kerül-e a sor ezekre az eszközökre. Hiszen ismételt, súlyos jogtalanságokat kell annak elkövetnie, a kivel szemben a meghozott törvényt is alkalmazni lehet. De tovább megyek. Tisztán a kisebbségtől függ az is, reá kényszeríti-e a többségre e törvény meghozatalát. Térjenek vissza az alkotmányos élet normális keretei közé; bizonyára senki sem fogja egy oly törvény megszavazását kívánni, amely a változott viszonyok között szükségesnek nem mutatkozik.

Gondolják meg, hogy jogos önbizalommal elített, erős táborral állanak szemben, amely a harcot csak a végső szükség percében reakényszerítve fogadta el, de akkor megharcolta férfiasan s nemzet érdekében s e harc eredményeitől nem engedí megosztani a nemzetet.

Hála a jó Istennek, a nemzetet husz esztendő hanyatlás lejtőjén állítottuk meg. Sivár lejtőn, amelynek szignaturája a magyar parlamentarizmus elfajulása, elernyedése s a nemzet sulyának és hatalmának ezzel kapcsolatos feltartóztatlan súlyedése volt.

(Rendőr a parlamentben.)

Azt mondják szégyent hozunk a parlamentre, mert rendőrt hívtunk oda, karhatalmat alkalmaztunk képviselőkkel szemben.

Furcsa. Rendőrt hoztak be elégszer az angol, a francia, a német parlamentbe is. Bradlour elszánt dulakodással kellett a rendőröknek az angol parlamentből eltávolítaniok, úgy, hogy tépett ruhával, véresen, kimerüléstől lihegve dobták ki az utcára.

Még drámaibb a már említett Baudry d'Asson féle eset. E képviselőt 1880 november 10 én kizárták a francia kamarából. Másnap megjelent az ülésen és szép csendesen helyére ült. Gambetta elnök távozásra szólította fel s midőn sem ennek, sem a háznagynak nem engedelmeskedett, katonaságot hozatott. Baudry barátai ennek láttára körülöttek helyét, élő bástyát alkotva körülötte, úgy, hogy 15—20 képviselőt kellett a katonáknak a padoktól kiráncigálniok és erőszakosan félredobniok, amíg végre ő hozzá érhetek s elkeseredett dulakodás után *djultan kivonszolhatták* és lezárhatták. A kisebbség tiltakozását az elnök vaserélylyel fojtotta el, amire úgy maga Baudry d'Asson, mint mellőle eltávolított barátai a bünvádi jelentések egész özönét zuditották a kamara elnöke ellen, természetesen anélkül, hogy azok bármely bíróság részéről meghallgatásra találtak volna.

Ez volt az egész művelt külföldön a Ház kizárási határozata elleni ellenszegülésre az első és utolsó eset és ma már nincs művelt ember Angliában, vagy Franciaországban, aki ne helyeselné az ilyen jelenségekkel szemben való kerlehetetlen szigor, mert hiszen maga a botrány hoz szégyent a parlamentre, az oda nem való, a Ház munkáját gátló magaviselet s az a parlament, amely ezeket nem türi s megteszi az általuk feltétlenül szükségessé tett rendelkezéseket, nem alássa, hanem megszilárdítja és biztosságba helyezi fenyegetett hatalmát, tekintélyét és jó hírét.

(A helyes ut. — Apponyi, a politikai szélkakas.)

Hiszen nézzünk csak most is körül. Vajon azok az események, amelyek Ausztriában lezajlottak: a véderőtörvénynek gyors elintézése, a katonai büntető eljárásnál Magyarország külön nyelvi rendelkezéseinek jóformán szó nélküli elfogadása, az az annyira megváltozott hang, amelyben ezekben a vitákban mirőlünk beszéltek, végül a legutóbbi bécsi közös miniszteri értekezletek jelenségei is: vajon nem megannyi ékesen szóló tanujelei-e mindezek annak, hogy az az ut vezet a magyar nemzet sulyának, hatalmának megerősödésére, amelyen mi elindultunk s hogy a nemzet erejét fokoztuk akkor, mikor letörtük a parlamenti anarchiát.

Nekem, t. barátaim, régi meggyőződésemm volt, hogy erre az utra kell lépünk, ha tönkre-menni nem akarunk. Ennek a nagy igazságnak hirdetésére szenteltem hosszú éveken át erőm, tehetségem legjavát. Ezt ajánlottam tizenhárom évvel ezelőtt, amiért Apponyi engem maniakusnak nevezett. Mert maniakus ő szerinte az, aki saját lelki igazának útján *tizenhárom esztendőn keresztül következetesen halad*, kivált, ha ezt olyan kérdésben teszi, amelyre nézve minden eltelt év újabb tapasztalata e meggyőződés való igazságát a velőig ható ékesszólással hirdeti.

Istenem, milyen naiv önbeismerés, milyen akaratlan önvád rejlik ebben az elszólasban!

Persze, aki az ő változatos közéletét, az ő fényes tehetségei csapongásának szertelenségeit figyelemmel kísérte, az érteni fogja azt, hogy ő szerinte maniakus, aki következetes. De engedjen meg nekem Apponyi Albert: az, akinek álláspontja minden nagy kérdésben *nádszálként ingadozik* az, aki rövid nyolc esztendő alatt kétszer nyújtott segédkezet az obstrukciónak, hogy közben ő intézze ellene a legvehemensebb támadást, az nem maniakus, hanem *politikai szélkakas*, akinek egy kis magabátérésre, egy kis önbírálatra volna szüksége, mielőbb pálcát törne becsületes hazafiak egyenes, következetes, férfias politikája felé. És nagyon sajnálom, de figyelmeztetnem kell őt arra is, hogy az a politikus, akinek az obstrukció kérdésében elfoglalt *álláspontja véletlenül mindig párterdeke szerint változott*, aki segítette az obstrukciót, amidőn az így támadó zavarban halászni remélt, de ellene fordult, midőn az ő kormányának akcióképességét fenyegette: a politikai szélkakasok sulyosított fajához: *a kormányozható szélkakasokhoz tartozik*.

Az ő támadásaival szemben nyugodt önérettel mondhatom, hogy az út, amelyen régen elindultam s amelyen minden erőm megfeszítésével ma is haladok, a meggyőződés, a kötelességteljesítés, a haza szolgálatának rögzös útja, amely a nemzeti nagyság felé, mindig felfelé vezet. Csak amíg hiven és szilárdan haladok ezen az úton, érdemlem meg és kérhetem felemelt fővel bizalmukat és támogatásukat. Geszt, 1912. július 16. *Tisza István.*

Egy világváros szennyese.

— Meggyilkoltatott játékbárlang tulajdonos. —

Távirati tudósítás.

Newyork, július 17.

Newyork városban nagy föltűnést keltő gyilkosság történt: agyonlőttek Rosenthal játékbárlangtulajdonost és meggyilkolása elsőrendű szenzáció lett.

Rosenthal két nappal ezelőtt följelentette az államügyésznek azokat a rendőrtiszteket, akik játékbárlangokban érdekelve vannak. Tegnap újra el kellett volna mennie az államügyészhez, hogy közelebbi részleteket mondjon el neki, a melyek valószínűen sok embernek letartóztatását vonták volna maguk után. Éjnek idején autómobil állott meg a Metropole-szálló előtt, a melyben Rosenthal épen vacsorált. Az autómobilban hét ember ült, akik Rosenthalt kihívták s ámbár a tözsomszédságában hat rendőr állott, agyonlőttek Rosenthalt.

Min a hét gyilkost még tegnap letartóztatták. Valamennyien hírhedt játékosok, akiknek nagy politikai befolyásuk van és akik legelsőrendű klubok tagjai. Ezek a játékosok még ezelőtt egy évvel a Tammany-Hall és Sullivan kongresszusi képviselő protekcióját élvezték. Ugy látszik, hogy a gyilkosságot befolyásos politikusok és rendőrök sugalmazták. Widmann államügyész a lapokban nyilatkozatot tett közzé, amelyben a következőket mondja:

— Vádolom a newyorki rendőrséget, hogy része volt Rosenthal meggyilkolásában, hogy hideg vérrel tūrte, hogy ezt az embert agyonlőjék. Ez a gyilkosság a nemzet tekintélyére súlyos csapás, amelyből nem fog egyhamar föloccsodni.

Londonból jelentik: Rosenthal Herman meggyilkolásáról newyorki kábel telegramm a következőket jelenti: A newyorki lapok közlik Widmann államügyész nyilatkozatát, amely szerint a newyorki rendőrség egész sereg kártyabárlangot nemcsak hogy engedélyez, hanem maga tart fenn. Amikor Rosenthal az autómobilba akart szállni és a gyilkosság történt több rendőr tartózkodott a közelében, akik azonban egy ujjukat sem mozdították érdekében. Az a rendőr, akit Rosenfeld följelentett, a banktól rendes havi jövedelmet húzott. Ujabbban a rendőrség nagyon szigorúan jár el a gomba módra elszaporodó nyilvános helyekkel és játékbárlangokkal szemben. Aki ilyen engedélyt kér, amikor folyamodványát beadja, 7500 koronát köteles letétbe helyezni anélkül, hogy tudná, vajon megkapja-e az engedélyt, vagy sem, havonként pedig a tulajdonos 1500 koronát köteles fizetni a rendőrségnek.

SPORT.

+ Az Olimpiádról. *Stockholmból* jelentik: A lóugráson az első díjat, az olasz király által adományozott vándorserleget a svédek csapata nyerte el 541 ponttal. A második Franciaország lett 538 ponttal, a harmadik pedig Németország 530 ponttal. — A katonai jellegű mezőverseny csoportküzdelmének első díját, Vilmos császár ajándékát Svédország nyerte el 139 ponttal, a második helyre Németország került 138 ponttal, a harmadik pedig Amerika lett 137 ponttal. Az

egyéni verseny első díját Svédország, a másodikat Németország, a harmadikat Franciaország nyerte el.

A sorozások Aradmegyében.

— Augusztustól októberig. —

— Az Aradi Közlöny tudósítójától. —

Arad, július 17.

Aradvármegye területe számára már elkészült az ujoncozási tervezet, amely szerint a sorozás a vármegyében augusztus 12-én kezdődik és október 5-én végződik. A tervezet részletei a következők:

A *tornovai* járásban Pankota a sorozás székhelye. Itt augusztus 12, 13 és 14-én soroznak. A sorozó bizottság elnöke *Heppes Aladár* tb. főjegyző, a polgári orvos pedig *Uray Miklós* dr. járási orvos. A járás területén 650 hadkötelest soroznak.

A *borossebesi* járásban Borossebes a sorozási székhely. A járásban augusztus 16, 17, 19 és 21-én tartják a sorozásokat. A bizottság elnöke *Darányi János* tb. főszolgabíró, a polgári orvos pedig *Lóv Mihály* dr. járási orvos. A sorozásra felhívott hadkötelesek száma 841.

A *borosjenői* járásban Borosjenőn tartják a sorozásokat augusztus 23., 24., 26. és 27-én. A bizottság elnöke *Boros Iván* tb. főjegyző, a polgári orvos *Csillag Ignác* dr. járási orvos. A sorozásokra 796 hadkötelest hívtak fel.

A *nagyhalmágyi* járásban Nagyhalmágyon augusztus 29., 30. és 31-én tartják a sorozásokat. A sorozó bizottság polgári elnöke *Darányi János* tb. főszolgabíró, orvosa *Tarjányi Rezső* dr. járási orvos. E járásban 455 hadkötelest állítanak.

A *kisjenői* járásban Kisjenőn tartják meg a sorozásokat szeptember 2, 3, 4, 5, 6. és 7-ik napjain. A sorozó bizottság elnöke *Heppes Aladár* tb. főjegyző, a polgári orvosa *Patkós Gábor* dr. Az állításkötelesek száma 1098.

A *máriaradnai* járásban Máriaradna székhelyen soroznak szeptember 9, 10 és 11-én. A sorozó-bizottság polgári elnöke *Schill Jenő* vármegyei főjegyző, a polgári orvosi tisztet pedig *Bradeán Athanáz* dr. járási orvos látja el. E járásban 592 ujoncot állítanak.

A *világosi* járásban Világoson fognak sorozni szeptember 13, 14, 16, 17 és 18-ikán. E járásban *Schill József* vármegyei főjegyző a sorozó bizottság polgári elnöke, míg az orvosi tisztet *Kocsis Géza* járási orvos látja el. A felhívott állításkötelesek száma 866.

Az *eleki* járásban Eleken tartják a sorozásokat szeptember 20., 21., 23. és 24. napjain. A bizottság polgári elnöke *Heppes Aladár* tb. főjegyző, orvosa pedig *Deák Zsigmond* járási orvos. Az állításkötelesek száma 841.

Az *aradi* járásban Aradon folynak le a sorozások szeptember 26., 27., 28. és 30-ik napjain, *Dálnoky-Nagy Lajos* elnökletével. A polgári orvosi tisztet *Borsos Béla* dr. vármegyei főorvos látja el. E járásban 823 állításköteles kerül sor alá.

A *magyarpécskai* járásban Magyarpécskán tartják meg a sorozásokat október 2., 3., 4. és 5. napjain. A sorozó bizottság polgári elnöke *Jakabffy Gyula* vármegyei aljegyző, orvosa pedig *Luszt Ferenc* dr. járási orvos. Az állításkötelesek száma 744.

VÁROS ÉS MEGYE

Uj városi adótitst. *Varjassy Lajos* polgármester ma adótitsté nevezte ki *Mandel Ferencet*, aki a városnak egyik legszorgalmasabb és minden alkalmaztatásban igen használhatónak bizonyult tisztviselője.

A drága kultura.

— Mennyit fizet rá Arad évenként a közművelődési házra? —

— Az Aradi Közlöny tudósítójától. —

Arad, július 17.

A jövő esztendőttől kezdve Arad város költségvetése igen jelentős kiadás és bevételi tétellel szaporodik, amely végeredményében az előirányzat kedvező, vagy kedvezőtlen voltára a polgárságot közelről érdeklő módon gyakorol befolyást. A Kulturpalota elkészültével a városnak gondoskodnia kell az építési költség törlesztésén kívül a dologi kiadások fedezéséről is és ennek már 1913. január elsejétől életbelépő büdzsében meg kell történnie. Ezért az őszi közgyűlések valamelyikén, amikor a költségvetés tárgyalásra kerül, a tanácsnak már kötelessége lesz, hogy a legpontosabb számadatokkal tájékoztassa a törvényhatósági bizottságot afelől, vajon pénzüsszegben kifejezve mekkora terhet kell a polgárságnak magára vállalnia a Kulturpalota létesítése által. Eddig csak általánosságokban ugyszólván csak elvileg élt a köztudatban, hogy a palotában rendelkezésre álló helyiségeket kulturális célokra részint ingyen, részint pedig bérfizetés ellenében *testületeknek át fogja engedni a város*, de senki meg nem tudná mondani, mekkora jövedelmet jelent ez a városi pénztárnak. A tanácsnak rövid időn belül foglalkoznia kell a bérbeadás kérdésével, mert például a nagyterem a szezon közepén már nem értékesíthető úgy, mintha kellő időben kap bérlőt és ha ez nem történik meg, esetleg egy teljes évi bérvesztés érheti a várost.

A jövő évi költségvetés összeállítása ugyan már megkezdődött, az egyes ügyosztályok, amelyek a részletes adatokat szolgáltatják a főszámvevőnek, még nem haladtak annyira, hogy akár csak a Kulturpalotára vonatkozó bevételi és kiadási tételek pontos összeállításából tiszta képet nyújthattak volna nekünk a jövőt illetőleg. Ezért *Kilényi János* főszámvevőhöz fordultunk, azzal a céllal, hogy már most habár csak nagy kontúrokban is, tájékoztathassuk a közönséget arról a helyzetről, amelyet a Kulturpalota, mint pusztán adminisztratív tényező a város háztartásában megteremt.

— Azzal tisztában volt mindenki — mondotta a főszámvevő — hogy a Kulturpalota fenntartása a városra tekintélyes terhet jelent. A kultura drága és azért áldozatot kell hozni. Ezzel a tudattal ment bele a törvényhatóság az építkezésbe. Habár a közművelődési ház szervezeti szabályzata még nem készült el és így szellemi vezetéséről gondoskodás nem történt, tehát nem tudhatjuk, hogy a személyzeti terhek miként alakulnak, annyi bizonyos, hogy a tárgyi kiadások ez idő szerint a város költségvetésébe állítandók be. Örvendetes meglepetés lenne, ha ezeknek egy jó részét az állam vállalná magára.

— Azok a kiadási tételek, amelyek az épület létesítésével és fenntartási kötelezettségével együtt járnak, több részre oszlanak és ezek: az építési tőke amortizációja, fűtés, világítás, takarítás, tüzbiztosítás, karbantartás, valamint felügyelő és szolgaszemélyzet fizetései. Pontos számokat nem mondhatok, mert maga az építési tőke sem ismeretes végösszegében, amint hogy csak a vállalkozókkal történt leszámolások után válik megállapíthatóvá. Hozzávetőleg azt mondhatjuk, hogy körülbelül 850.000 koronába kerül a Kulturpalota az előirányzott 535.000 koronával szemben. Ebből a legjobb esetben 350.000 korona az államot terheli és az így fennmaradó fél milliónak törlesztése 27.500 koronás kiadási tételt jelent költségvetésünkben.

— Az ugynevezett dologi kiadások, amelyeket fenntebb próbáltam részletezni, szintén nem állapíthatók meg pontosan, mert nincsenek

adataim például arra nézve, hogy mennyibe kerül majd a fűtés. Hozzávetőleges számítással úgy találom, hogy körülbelül 32.000 korona fedezni fogja a fűtés, világítás, takarítás stb. címek alá tartozó kiadásokat. *Összesen tehát 59.500 korona.* annak a nyers mérlegnek a summája, amelynek fedezéséről gondoskodnunk kell.

— Ez a gondoskodás két részből áll. A kisebbik részét a kiadásoknak a bérbeadandó helyiségek után befolyó bérösszeg, a nagyobbik részt pedig a pótlódó fogja fedezni. Ezideig a bérbeadásról gondoskodás nem történt, így tehát e tekintetben sem rendelkezem pozitív adatokkal. Körülbelül 18.000 korona bérjövdelem az, amivel ezideig számolhatunk és ebben már benne van a mai ereklyemuzeumunk átalakítása után keletkező 2300 korona bérösszeg is, aminek eléréséhez azonban legalább 15.000 korona befektetés szükséges, mert modern lakást másképp ott nem nyerhetünk. *A pótlódó fedezendő kiadások tehát 40—42.000 koronára tehelők évenként eme számítások szerint,* amelyek természetesen a részletes és pontos adatok ismerete után lényegesen változhatnak. Mert így például ez ideig nem vehető számításba a szuterrén, amelyet azonban szintén értékesíteni lehet és több más olyan helyiség, amelyekre eddig ajánlatok nincsenek.

A törökországi felfordulás.

— **Lemondott a kormány.** —

Távirati tudósítás.

Konstantinápoly, július 17.

Mahmud Muktar basa hosszabb tanácskozást folytatott Szaid basa nagyvezérrel, hir szerint, a hadügyi tárca elfogadásának feltételei iránt. Mahmud Muktar kinevezését este terjesztették a szultán elé szentesítés végett. Még nem tudni, vajon Mahmud Muktar elfogadja-e a megbízást, hogy Albániába utazzék. Ha elutasítaná, úgy egy másik miniszter fog odautazni.

A lapok szerint a minisztertanács folytatni fogja Mahmud Muktar basa feltételeinek tárgyalását. Mahmud Muktar hir szerint messzemenő felhatalmazást kér az Albániába küldendő misztio vezetésének elvállalásáért.

Konstantinápoly. Muktar basa hadügyminiszter és a szaloniki váli elutaztak Albániába. Itt a kedv nagyon nyomott, mert Prizrendből és Gyakovából táviratok érkeztek, a melyek szerint a tisztek élesen tiltakoznak a kormány albán politikája ellen.

Konstantinápoly. A kamarában és a szenátusban fölolvasták a gilláni albán előkelőségek táviratát, akik a prisztinai szandzsák lakosságának nevében a szultánhoz fordulnak, hivatkoznak megingathatatlan hűségükre, valamint arra, hogy az 1856. évi szerződés óta adót fizetnek, katonát állítanak és minden háboruban résztvettek. Az aláírók fájlatják a katonai operációk veszedelmes következményeit, melyek ellenségeik örömeire szolgálnak és a muzulmánok szívét fájdalommal töltik el. Kérik az albánok természetes jogainak elismerését, vizsgáló-bizottság kiküldetését és a véres harcok megszüntetését.

A szenátusban a távirat élénk vitát kellett. Ahmed Muktar basa elnök ezt mondta:

— Tűz és vas nem szabad, hogy a birodalom belsejében dühöngjön!

Resiv Aktiv azt mondta, hogy az ország örvény felé közeledik. Meg kell büntetni a bűnösöket!

A ház elhatározta, hogy felvilágosítást kér a kormánytól.

Monasztir, Taiar bég albán tiszt, a hegyek között lévő zendülők vezére, csütörtökön ultimátumot fog intézni a portához.

Konstantinápoly. A török kabinet lemondott. A lemondás arra vezethető vissza, hogy az utolsó pillanatban nehézségek merültek fel Mahmud Muktar pasának hadügyminiszterre való kinevezése dolgában, akinek feltételeit különösen albán részről elfogadhatatlannak kellett tartani. Ekkor pattant ki az is, hogy a *tengerészeti miniszter*, aki a hadügyminisztert helyettesíti tegnap este már beadta lemondását.

Letartóztatott urilány.

(Menyasszony a fogházban. — A nagyvárad rendőrség botránya.)

Saját tudósítónk telefonjelentése.

Nagyvárad, július 17.

Ma este hét órakor Nagyvárad egyik forgalmas utcáján egy rendőr utját állta L. M. cipőgyáros leányának, akit tiltakozása ellenére bekísérték a fogházba. A hölgyet csak órák mulva engedték szabadon. A kisasszony így mondta el a fölháborító esetet:

— Kinn voltam ma este a Szent László-téren. Kelengyét mentem ki vásárolni, mert két hét múlva lesz az esküvőm. A vőlegényem F. I. egy nagyvárad divatárus cég üzletvezetője. Amint Csillér Imre boltjából kijöttem, elébem állt egy parasztosan öltözködött ember és végigmért:

— Hallja! igazolja magát! — mondotta.

Néztem rá. Első percben nem értettem, mit akar, mire újra rámförmedt:

— Mondtam már, hogy igazolja magát! Razzia van és ha nem tudja igazolni magát, beviszem.

Majd elájultam az ijedtségtől. Nem volt nálam semmi irás. De hát hol van az előírva, hogy az embernek okmányokkal felszerelve kell a dolgai után járni, ha nem akarja, hogy a rendőrség lecsukja? Mert még szólni se tudtam és a rendőr — most már tudtam, hogy az — megragadott és a nyilvános utcán, száz meg száz ember ismerős előtt, mint egy gonoszlevőt behurcolt a rendőrségre. A kapu alatt egy szobába vitt, ahol többen voltak, rendőrök és civilruhások. Egy fehér nadrágos fiatalember durván rám támadt és kijelentette, hogy *csavargásért lecsukat*. Azt is mondta, hogy... hogy...

— Csak tessék egész bátran kimondani.

— Hogy holnap reggelig fogdában tart és akkor orvosilag megvizsgáltat. Erre a szóra szégyenletemben magamon kívül rákiállottam:

— Piszkos gazember!

Ahogy felindultságomban kiejtettem ezt a szót, a rendőrtisztviselő rámordított, hogy takarodjak ki és az egyik rendőrnek megparancsolta, hogy vigyen le a cellába, *le vagyok tartóztatva*. Ekkor már ott voltak a szüleim is, akik közben a vőlegényemért telefonáltak. Követelték a szabadonbocsátásomat, mire a tisztviselő kijelentette, *hogya jár a szájuk, őket is bezáratja. Le is viték és becsuktak egy földalatti folyosón valami sötét, förtelmes oduba. Összeestem, elájultam. Később lejöttek értem, felhoztak és most kiengettek.*

Vass Árpád inspekciós rendőrtisztviselő a következőkben nyilatkozott:

— Ma este erkölcsrendészeti razzia volt. Mehes Lajos rendőr és egy másik társa ki voltak küldve a Szent László-térre, hogy ott nézzenek szét. A leányt azért hozták be, mert feltűnően viselkedett. Előállították, kihallgattam. Kérdéseimre sértegetni kezdett. Én figyelmeztettem, hogy hivatalos minőségben járok el, ne inzultáljon. Ennek dacára folytatta a sértéseket.

— Le lett tartóztatva a kisasszony?

— Lehetséges, hogy a rendőr levitte.

Időközben megérkezett Rozvány Jenő dr. ügyvéd és kijelentette, hogy a család megbízásából az inzultált urileány képviselőjében fegyelmi feljelentést fog tenni a letartóztatás miatt.

Hogyan született Vilma királynő gyermeke?

— **Érdekes pör** —

Távirati tudósítás.

Berlin, július 17.

Igen érdekes és különösen orvosi körökben nagy figyelemmel kísért pört tárgyalt tegnap a bíróság. Mint panaszos Kouwer dr. utrekti orvos-professzor, a *hollandi királynő háziorvosa* lépett föl Wasmuth kereskedő ellen, akinek nevét ügyes és következetes hirdetése révén az egész világon ismerik. Évekkel ezelőtt tyukszemirtő szerének csinált a világ minden részében nagy reklámot, azóta különböző fogápoló szerekkel kereskedik és reklámja többszörös milliommossá tette. Most azért került a bíróság elé, mert valami új szerének csinált az *igazságnak meg nem felelő módon reklámot*.

A panaszos Kouwer dr. egyetemi tanár és Vilma hollandi királynő háziorvosa. Ebben a minőségében segédkezett annak idején a királynő születésénél. A trónörökös nő megszületése után a vádlott körlevelet bocsátott ki, amelyhez mellékelve volt a királynő arcképe ezzel az aláírással: *Hollandia reménye teljesült*. A képhez tartozó szövegben azt állította Wasmuth, hogy Kouwer egy a vádlott által a tanárnak küldött *Rad Jo* nevű titkos szert használt a szülésnél és csak így ért el sikert.

Kouwer tanár becsületében sértve érezte magát azzal az állítással, hogy felelősségteljes állásában *titkos szert* használt és bepörölte az élelmes kereskedőt. A vizsgálat folyamán a tanár eskü alatt vallotta, hogy a *Rad Jo* nevű titkos szert, mihelyt kézhez kapta, szolgájával *kidobatta*. A bíróság meg is tiltotta Wasmuthnak, hogy reklámnak a hollandiai királynő megszületését használja.

Nem régen történt, hogy az egyik berlini ujságban *Vallás és reklám* címmel közlemény jelent meg, amely megtámadta Wasmuthot és azt vetette a szemére, hogy *illetéktelenül használja a pápai udvari szállítói címet*. Erre a közleményre Wasmuth helyreigazító sorokat küldött és ez alkalommal ismét szóba hozta a *Rad Jo*-esetet. Azt állította, hogy ez idő szerint még mindig vizsgálják, vajon Hollandia jövőendő királynőjének szerencsés megszületése mégis nem a *Rad Jo* használatának köszönhető-e? Bár jól tudta, hogy a tanár ezt hit alatt megcáfolta, Wasmuth azt állította, hogy az udvari orvosnak meg kellett volna esküdni arra, hogy egyáltalán nem alkalmazta a titkos szert; továbbá — ugymond — Kouwer tanár a szolgájára hivatkozott, aki hit alatt vallotta, hogy *csak egy kis üveg szert öntött ki*, holott ő, Wasmuth, *több nagy üveget* küldött Hollandiába.

Erre Kouwer tanár újra bepörölte a kereskedőt. A tárgyaláson a tanár képviselője azt indítványozta, hogy *hosszabb szabadságvesztéssel büntessék meg a vádlottat*. Figyelmen kívül hagyva a sértés súlyosságát, a pénzbírság nem érintené súlyosan, mert Wasmuth már régóta többszörös milliomos, aki szívesen fizet akár ezer márka pénzbírságot. Wasmuth ügyvédje fölmentést kért, vagy legrosszabb esetben pénzbüntetést, mert — ugymond — *kliense ma is abban a véleményben van, hogy ebben az ügyben igazságtalanság történik vele*.

A bíróság *rágalmazó sértés* miatt *hatszáz márka pénzbírságra*, esetleg negyven napi fogságra ítélte a vádlottat. Följogosították azonkívül a panaszos professzort, hogy az ítéletet orvosi szaklapban és valamelyik más ujságban közölhesse.

Az a hir járja, hogy Wasmuth fölébbezni fog és így még újabb részletek lesznek hallhatók a hollandiai trónörökös nő megszületésének körülményeiről.

Fegyvercsörtetés.

(Harcizaj a politikában. — Ügyvédek gyűlése. — Letorkolt szocialista szónok.)

Saját tudósítónk telefonjelentése.

Nagyvárad, július 17.

A nagyvárad ellenzéki ügyvédek az ügyvédi kamarán kívül gyűlést tartottak, miután a kamara elnöke nem volt hajlandó a rendkívüli közgyűlést összehívni. A megjelent ügyvédek elhatározták, hogy „az erőszakosságot és a házszabályok súlyos megsértésével megszavazott törvényeket közjogi és etikai szempontból a jog elleni merényletnek tartják” és saját erkölcsi presztizsük megóvása céljából társadalmi, ügyvédi és morális tekintetből a jogsérelem orvoslását követelik. A Kamara elnökének eljárását, hogy az ötven ügyvéd által aláírt és a rendkívüli közgyűlés összehívását tárgyazó kérvényüket ignorálta, a legnagyobb mértékben helytelenítik, a kamara elnöki vezetésre nem tartják méltónak és iránta bizalmatlansággal viseltetnek. E határozatot a képviselőházzal kérvény alakjában, a nagyvárad ügyvédi kamarával pedig beadványban közlik.

Zsolnáról jelentik: A nemzeti munkapárt tagjai körében mozgalom indult meg, hogy Henz Károlyt, a kerület képviselőjét politikai magatartása miatt kérdőre vonják. Henz Károly ugyanis az utóbbi parlamenti események ideje alatt állandóan tartózkodott a szavazástól és a Telegdi féle indítványt sem írta alá. A zsolnai munkapárt tagjai annak idején értekezletet tartottak és felszólították a kerület országgyűlési képviselőjét, hogy eljárásának igazolása céljából tartson beszámolót. Henz Károly most arról értesítette a párt vezetőséget, minthogy a mezői munkák miatt a vidéki választók zöme a pártgyűlésen nem vehetne részt, a központi pártvezetőséggel egyetértőleg azt határozta, hogy beszámolóbeszédét szeptemberben fogja megtartani.

Szászvárosból jelentik: Farkas Pál a kerület képviselője vasárnap, a hó 21-én tartja beszámolóját Szászvárosban.

Ócsáról jelentik: A vasárnapi ócsai népgyűlésen Farkas István volt a hivatalos szocialista szónok. Utolsó napot őt hívták fel az emelvényre. Bele is kezdett beszédébe. Körülbelül így:

— A magyar politika legégetőbb kérdése az általános választójog megalkotása. Megigérté ezt már 1906-ban is a koalíció, de bizony becsapta vele a népet.

A beszéd már ezen a ponton is némi ideges mozgolódást okozott az ócsai népgyűlés rendezői, a koalíciós képviselők és kortesek soraiban. De Farkas István folytatta:

— Most megint ígérnek a népnek, hogy megadják neki a jogát. De a nép részen lesz. Vigyáznunk fogunk. Nem vagyunk hajlandók egy új koalíciót uralomra segíteni, csak azért, hogy újra rászédjen...

Itt aztán végleg megelégedtek a koalíciós urak a szövetséges népszónok előadását és — megvonták tőle a szót.

Farkas István lement az emelvényről, de közben így kiáltott fel:

— Ez hát az a híres függetlenségi „szólaszabadság”!

TÖRVÉNYKEZÉS.

§ A jogállat — sértés. Ez év március 5-én a budapesti tábla egyik fölülvizsgálati tanácsában Kunitzer Károly dr. ügyvéd összetűzött pörbeli ellenfelével, Gergely Ödön dr. ügyvéddel. Gergely ugyanis egy kérelmet terjesztett elő, amely Kunitzer szerint törvényellenes volt. Kunitzer ennek a nézetének meglehetősen erős szavakban adott kifejezést, amennyiben így fakadt ki:

— Vannak még jogállatok, jogmarhák és jogbarmok!

Gergely Ödön dr. becsületsértésért följelentést tett Kunitzer ellen, akit a járásbíró 250

korona pénzbüntetésre ítelt. Kunitzer fölébbezése folytán ma tárgyalta ezt az ügyet a budapesti büntetőtörvényszék fölébviteli tanácsa Mikovich bíró elnöklésével. A bíróság indokainál fogva jóváhagyta az első bíróság ítéletét.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A színházi műsor:

Csütörtök: *Rip-Rip*, operette. Ladiszlaj József bucsufellépte. Volf Gyuszika és Volf Rózsika felléptével a gyerek szerepekben.

Péntek: *Cigányszeretem*, operette. Wlassák Vilma és Cseh Ferenc bucsufellépte.

Szombat: *Ezred apja*, bohózat. Vendrey Ferenc felléptével.

Vasárnap: *Aranykakas*, bohózat. Vendrey Ferenc felléptével.

* **Király Ernő bucsufellépte.** A nyári szezonon abban a különleges élvezetben részesítette a publikumot, hogy egymás után láthatta Leányvásár két vezető szerepének posti krealóját. *Rátkay* után *Király Ernő* játszotta el Tom Miggelst, melyet százhatvan diadalmos estén játszott a fővárosban. A három napos vendéjáték nagyszerű befejezése volt *Király Ernő* mai játéka. Gyönyörű hangjával, distingvált játékaival meghódított mindenkit, és megállapíthatjuk, hogy régen volt a szinkörnek, a maihoz fogható ünneplésektől forró estéje. A kitűnő művész alig győzte az ismétléseket, a közönség pedig alig telt be a nagyszerű élvezettel. *H. G.*

* **Ladiszlaj József bucsuja.** Az aradi társulat baritonénekes, Ladiszlaj József, aki hosszú éveken át volt a társulat törekvő, ambiciózus tagja, csütörtökön bucsuzik el az aradi közönségtől. *Rip van Winkle* címszerepét játssza. A bucsuest érdekességét növeli az a körülmény, hogy a darab előjátékában előforduló két gyerek szerepét két ismert aradi gyermek, Wolf Gyuszika és Wolf Rózsika játsszák.

* **Vércse és galamb.** (Az *Uránia* bemutatója.) Abban a művészeti programban, melyet maga elé tűzött az *Uránia*, diadalmasan hódít minden egyes műsorával. Például, hogy tekintet nélkül a nyári hőségre, nap-nap után zsufolásig megtelik az *Uránia*, ennek különben természetes magyarázata a kivétel nélküli fényes műsor. Csütörtökön ismét alkalma lesz a publikumnak a legújabb mozgófénykép remekműben gyönyörködni. Giuseppe Petrai nagyszerű társadalmi drámája a *Vércse és galamb* kerül színre. Az Olaszországban tömegesen előforduló előkelő naplopók, a Paternok világából került ki a dráma fő hőse, a váltóhamisító *Osvaldi*, aki cinikus gazsággal dulja fel egy derék polgári család boldogságát és nyugalalmát. Izgalmas jelenetek egész sorozata bilincseli le a nézőt, nem tudunk a darab hatása alól szabadulni, megkap, magával ragad és ámulattal nézzük, hogy milyen messzire jutott a mozgófényképészet, melynek egyik legdiadalmosabb produkciója a *Vércse és galamb*. A hatalmas képet pompás műsor keretében mutatja be az *Uránia*.

* **Uj műsor az Apolló-színházban.** (A mozgófénykép ujság legújabb száma) Csütörtökön az Apolló-színház élénken összeállított, változatos műsort mutat be, amelynek keretében nagyszabású drámák, ötletes bohózatok s aktuális cselekményű képek kerülnek vetítésre. Az új műsort a *Mozgófénykép ujság* legfrissebb száma vezeti be. A mozok közönsége már ép oly türelmetlenül várja a legaktuálisabb eseményeket eredeti felvételekben bemutató filmet, mint akár a szenzációs híreket hozó napilapokat. Ha tudjuk, hogy a közelmúlt hetek mennyire érdekfeszítő eseményeket produkáltak, úgy elgondolhatjuk, hogy a *Mozgófénykép ujság* legújabb száma mily gazdag változatosságban jelenik meg csütörtökön az Apolló-színház vásznonlapján. Az új műsor drámai részét „Az irlandi hős” című 2 felvonásos slágerkép dominálja, amely rendkívül érdekes egzotikus történetet mutat be. A humoros képek teljesen újak, a címeik ezek: *Szepe mint kéményseprő*, *Loló nyaral*. Egy csirkefogó kalandjai. Ez a változás képekből összeállított műsor csak két napig marad az Apolló-színházban. 177

A szerelmes nábob milliói.

Távirati tudósítás.

Zombor, július 17.

Két év előtt nagy feltűnést keltett egy bácskai fiatal nábob szerelme. A dúsgazdag *Lebach* család egyik tagja, a huszonkétéves *Lebach Károly*, cservenkai nagybirtokos beleszeretett *Fuchs Vilmos* cservenkai fakereskedő 18 éves szép leányába. A házasságnak nagy akadályok állottak útját, mert *Lebach Károly* nagybátyja és gyámja, *Lebach László* nagybirtokos nem adta beleegyezését. A fiatal nábob erre elszánt lépéssel oldotta meg a nehéz problémát. Nagybátyja címére postacsekken pénz érkezett s az összeget ő vette fel a címzett helyett. Ezzel a tekintélyes utiköltséggel *Amerikába szöktek a szerelmesek, ahol aztán házasságot kötöttek.*

A nábobcsaládot nagyon felbőszítette *Lebach Károly* határozott, gyors eljárása és *Lebach László* hivatalosan is *köröztette unokaöccsét*. Később, amikor a fiatalok házassága tudomásukra jutott, minthogy úgy sem tehettek mást, visszavonták a körözést. A házasságba még sem nyugodtak bele. Amint közeledett a fiatal nábob nagykorúsága, amikor maga rendelkezhetett vagyonáról, a család mindent elkövetett, hogy a szép bácskai ezerholdakat *Lebach Károly* büntetésének ürügyével megtartsák.

Nemrégiben nagykoru lett *Lebach Károly*. A gyámja ekkor a zombori törvényszékhez fordult azzal a kérésével, hogy gyámfia kiskorúságát hosszabbítsa meg a bíróság. Azzal okolta megkérését, hogy *Lebach Károly* szerfölött befolyásolható ember és a gyám szerint méltatlan házasságot kötött. A zombori törvényszék most döntött a beadvány dolgában és *elutasította a gyám kérését*. *Lebach Károly* most hazatér *Amerikából* és átveszi örökségét, a szép, kövér bácskai földet a bíróság döntése értelmében.

Hol fog lakni a trónörökös?

(Makón, Mezőhegyesen, vagy Szegeden?)

— Az *Aradi Közlöny* tudósítójától. —

Arad, július 17.

A délvidéki nagygyakorlat alkalmából *Ferenc Ferdinánd* trónörökös Szegedre érkezik és a városháza termeiben fog megszállni. Az eddigi terv az volt, hogy a trónörökös lakása *Mezőhegyesen* lesz, *Ferenc Ferdinánd* királyi herceg azonban ragaszkodott ahhoz, hogy ha már olyan közel van Szegedhez, bent lakjék a városban.

A megváltozott terv szerint a trónörökös szeptember 7-én érkezik Szegedre és 12-ig marad ott. Ez alatt az idő alatt a városházán fog lakni, a melynek disztermét fogadó-teremmé, bizottsági termét városházává, tanácstermét pedig dolgozószobává alakítják át. A trónörökös lakásába bevezetik a telefont, úgy, hogy összeköttetésben lesz a hadgyakorlatok helyével és Béccsel.

Szegedi tartózkodása alatt az eddigi intézkedések szerint a királyi herceg *ebédet ad*, amelyen a két kormány képviselői is megjelennek. Más ünnepséget is terveznek. A város diadalkaput állít vendégének tiszteletére és szeptember 7-én a szegedi pályaudvaron ünnepies fogadás lesz, amelyen a város nevében *Lázár György* polgármester üdvözlö a trónörökösöt. Hir szerint *Lázárt* addig főrendiházi taggá nevezik ki és a *Lipótrend* középkeresztjét kapja.

Ezzel ellenkező jelentés érkezik *Makóról*:

Nap-nap után érkeznek a városhoz rendelték és meghagyások a hadgyakorlatokhoz szükséges intézkedések végrehajtása végett. *Ma érkezett leirat szerint Ferenc Ferdinánd trónörökös szeptember 9-én érkezik Makóra, innen a mezőhe-*

gyesi főhadiszállására utazik. A vezérkar főhadiszállása Makó lesz s itt tartózkodnak a külföldi attasék is, akiknek elszállásolása végett a polgári és katonai hatóságok már most megtették az intézkedéseket. Szombaton Makóra érkezik négy törzstiszt, 14 tiszt és 150 huszár, akik az elszállásolási munkálatokat fogják végezni. Az elszállásolások felülvizsgálását *Gryzinsky* ezredes, *Krajcsovols* kapitány és Makó város főjegyzője fogja elvégezni.

HIREK.

Hogy nyaral Tisza István?

— Intimitások a geszti kastélyból. —

— Az Aradi Közlöny tudósítójától. —

Nagyvárad, július 17.

A Geszten időző Tisza István grófról igen érdekes intimitásokat mondott el egy nagyváradilapnak a grófnak egy bizalmas embere, aki a napokban járt a geszti kastélyban. Mindenekelőtt kijelentette, hogy Tiszát nem őrzik csendőrök, sem detektívek.

— Nincs is szükség az őrizetre — mondta az illető, — mert a kegyelmes urat annyira szereti a geszti nép.

Tisza István már reggel öt órakor künn lovagol a földeken. A cselédjeit mind ismeri, nevükön szólítja őket. Ritkán van a grófi uradalomban cselédváltás. Tisza cselédjeinek egyébként már három évi szolgálat után nyugdíjosultságuk van. A nyugdíjat a gróf adja. A nagyobb családok cselédeket külön is segítézi. A naplopónak azonban hamar kitélik nála a sora.

Tisza István gróf szenvedélyes gazda. Reggelenként lóháton bejárja a birtokait. Kilenc-tíz órakor tér vissza a kastélyba.

Tömérdek levele érkezik naponta. Száz-százhusz levelet hoz neki a posta s emellett még 50—60 ajánlott levelet is. A leveleket Tisza mindjárt elolvassa, a fontosabbakra azonnal válaszol. A válaszokat titkáranak diktálja, aki sztenografálja s azután átírja a leveleket. A délutánokat ugyancsak a gazdaságában tölti Tisza István gróf.

A geszti kastély különben ritkán van vendég nélkül. Most az Almássy és Bethlen grófok időznek Tisza Istvánnál, aki vasárnap a vendég fiuk tiszteletére löversenyt rendezett. A versenyben résztvettek: Tisza Kálmán két fia, két Almássy gróf és Bethlen Imre gróf. Az 1800 méteres versenyt a tizenhárom éves Tisza György gróf nyerte meg, aki Tisza Istvántól egy 4000 koronás angol Hammerles vadászpuskát kapott ajándékba. Tisza a napokban megkezdi kuráját Pöstyénben.

— Lemondó főhercegek. Berlinből jelentik: A Deutscher Tageszeitungnak Bécsből jelentik, hogy *Frigyes* főherceg az osztrák honvédség parancsnoka a legközelebbi időben, azonban legkésőbb ez év végéig állásából távozik. Eme hír kapcsán azt is jelentik, hogy az uralkodóház több főhercege is visszavonul a tényleges szolgálattól. A hadsereg kötelékéből való emekülések a trónörökösrel szemben fennálló differenciákra vezethetők vissza, a trónörökös ugyanis katonai dolgokban nem ismer tréfát. *Frigyes* főherceg utódjaként *Leichner* Ernő báró tábornagyot, a gráci hadtest parancsnokát emlegetik.

— Sorozás Aradon. A városi tanács elrendelte, hogy a hadkötelesek sorozására kiküldött napján a városház földszintjén levő katonai osztály termében lesznek. A bizottság elnöke *Kadas* Kálmán helyettes polgármester főjegyző, bizottság augusztus 12-én kezdje meg működését. A sorozások augusztus 12., 13., 14., 16., 17. és 19-ik orvos *Tisch* Mór dr. főorvos előadója *Nagy* Ottókar tb. tanácsnok.

— Miért nyugdíjazták a temesvári hadtestparancsnokot? Megírtuk, hogy *Seefranz* Antal temesvári hadtestparancsnok azért adta be nyugdíjaztatása iránti kérvényét, mert *Frank* Liboriusz hadseregfelügyelő ellátóleg nyilatkozott a hetedik hadtest csapatairól. Mint értesülünk, a dolog úgy történt, hogy egy csapatszemle után *Frank* az egybegyűlt tisztetekhez így szólt:

— Nem ösmerek rá a hetedik hadtestre... Egyébként a többi majd megmondja a hadtestparancsnok...

Seefranz hadtestparancsnok erre ezt felelte: — Kegyelmes ur! Engem még mindenütt megdicsértek, ahol voltam. Tudom mi a tenni-valóm.

És *Seefranz* nyugdíjaztatását kérte. Utóda valószínűleg *Horthstein* altábornagy lesz, míg *Tersztyánszky* altábornagy valószínűleg budapesti hadtestparancsnok lesz.

— Uj hadihajók. Bécsből jelenti tudósítónk: A Danubius hajógyárból októberben bocsátják vízre a monarchia két új Spaun típusu hadihajóját. A hadihajók felavatása különösebb ünnepség nélkül fog megtörténni.

— A német császár utikalandja. Frankfurtból táviratozzák, hogy Krisztiániából érkezett távirat szerint Wilmos császár, akinek hajója rossz időjárás miatt Molde előtt vesztegel, lemondott további északi utazásáról és dél felé fogja további útját folytatni. Ezt a hírt hivatalosan még nem erősítették meg.

— Az aradi üzletvezetőségi palota építése. A városi építészeti bizottság ma délelőtt tartott ülésében, melyen *Löcs* Rezső gazdasági tanácsnok elnökölt, felülvizsgálta az aradi üzletvezetőség által benyújtott, a Béla-téren emelendő palotára vonatkozó terveket. Az ülésen megjelentek *Pfeiffer* Gyula üzletvezető és *Gyulányi* Rezső főfelügyelő, akik felvilágosítással szolgáltak a bizottság tagjainak. Az 1800 négyszögöl területet elfoglaló monumentális jellegű épületnek három frontja igen szépen van kiképezve, azonban az északi oldalon csak vaskerítés zárja be. Ezt a feltűnő esztétikai hibát szóvá is tette *Nachtnébel* Ödön főmérnök, aki utalt arra, hogy mikor a város a vasutnak a telket adományozta, akkor minden front kiépítéséről volt szó, ami abból is kitűnik, hogy a Béla-tér szabályozási tervébe így is van lerajzolva az épület. A tér fejlődésének ártana — ugymond. — ha egy ilyen nagyszabású épület épen a vasut felől jövőkre hatalmas, nyitott oldalával rossz hatást gyakorolna. Szükségesnek tartaná a negyedik front teljes beépítését is. Az építészeti bizottság ennek a kérdésnek mérlegelését a tanácsra bízta, a maga részéről az építési engedély kiadását hozza javaslatba.

— Elhunyt plébános. Budapestről táviratozzák: *Krizsán* Mihály józsefvárosi plébános, sárosi címzetes apát s a Vaskorona rend lovagja, ma reggel hatvankilenc éves korában Gasteinban szívvelhűdés következtében elhunyt.

— Kovács Gyula revolvere. A budai Polgári Lövéldében ma reggel próbálta ki *Mrawkó* József fegyverszakértő és *Remetei* Kővári János ellenőrző szakértő *Kovács* Gyula revolverét. Nyolc méter távolságról két lövést tettek a deszkafalra. Az első golyó nem ment át, a második keresztülütötte a falat. Tizenkét méter távolságról egy golyó se furta át a deszkát. Majd egy papirosból készült emberalakra lőttek. Hat lövés közül öt golyó nem talált, egy elérte a célt. A szakértők a napokban írásba foglalva nyújtják be szakvéleményüket.

— Elégett nyomda. Honetőről jelentik: *Berger* Andor nyomdája ma este kigyulladt és teljesen leégett. A kár 10.000 korona, amely biztosítás útján megtérül. A tűz valószínűleg úgy keletkezett, hogy a makulatura-papiros közé cigarettavéget dobtak.

— Eltűntek a jogászpincérek. Tavaly tudvalevően *Keszthely* egyik vendéglőjében jogászokat alkalmaztak pincéreknek. Az ötlet körül nagy vita keletkezett. A keszthelyi vendéglős példáját sok nyári vendéglős követte. Azonban az idén már sehoh se látni jogászpincéret. Egy balatoni nyaraló ezt a következő érdekes megfigyeléssel okolta meg, amelyeket levélben küldött el nekünk:

Magam is kíváncsian érdeklődtem, hogy hova lettek a jogászpincérek és azt a választ kaptam, hogy az eszme amily szépnek látszott papiroson, ép oly rosszul vált be a gyakorlatban. A jogászpincérek több kárt okoztak a tulajdonosnak, mint amennyi hasznot hajtottak neki. Annyi tényért és kávécsészét összetörtek — szól a vád — hogy a keszthelyi porcellánkereskedők már teljesen kifogytak a készletből. Ha kiszolgálás közben a szögletben megpillantottak egy dúsz szőke frizurát és alatta kedvesen mosolygó két szempárt, akkor a rántott csirke, meg az uborkasaláta rögtön a porba hullott. A fiatal és csinos hölgyek gyors kiszolgálásban részesültek, az öreg asszonyok ellenben órákig vártak a habos kávéra. Ha valaki groyi sajtot rendelt, akkor azt a választ kapta, hogy legyen szives várni, míg más is rendel, mert messze van a konyha. Ilyen és hasonló vádakkal illetik a jogászpincéret, ami persze nincsen túlzás nélkül. Az immár megváltozhatatlan tényekbe azonban bele kell nyugodni, csak épen azok a kisasszonyok nem tudnak beletörödni, akik eddig *Keszthelyt* a legkedvesebb nyaraló helynek tartották és most unalmasnak ismerik. A krónikai hűség kedvéért még azt is meg kell említeni, hogy ezidén fele annyi fürdőközönség sincs *Keszthelyen*, mint a múlt évben, amit sokan szintén azzal hoznak kapcsolatba, hogy nincsenek jogászpincérek. Szóval hiába mondja a nóta, hogy nem ütök a jogászt agyon, bizony a jogászpincért agyonütötték és a szép eszmének regényes emlékét már csak a keszthelyi parknak egy öreg és terébélyes jegenyefája őrzi, amelybe ez az írás van bevésvé:

— E fa alatt állt H. jogászpincér B. Honkávbl 1911. év július hó 20-án.

Ez a története a nagy szenzációt keltett és népszerűvé vált jogászpincér-intézménynek és rövid idő múlva bekövetkezett szomeru csodájának.

— Elvesztett részvények. A hivatalos lap mai száma közli, *Wenckheim* Frigyes gróf 2 darab egész és 6 darab fél „Első magyar biztosító társaság” által kiállított részvényt elvesztett. A részvények értéke a mai árfolyam szerint körülbelül kilencvenezer korona, akkor azonban, amikor a gróf nevére kiállították, 1889 ben alig pár ezer koronát értek. A nagyértékű részvények megsemmisítése iránt megindították az eljárást s így a gróf nem károsodik. Arról persze nem szól a hivatalos hirdetés, hogy a nemrég elhunyt gróf milyen körülmények között vesztette el a több mint nyolcvanötezer korona értékű részvényt.

— Agyonszurt aviatikus. Párisból jelentik: *Jourdan* Henry híres francia aviatikust az utcán egy részeg ember megtámadta és késszúrassal oly súlyosan megsebesítette, hogy az aviatikus néhány perc múlva meghalt.

— Téves hír. Bécsből jelentik: A magyar lapoknak az a híresztelése, mintha *Wickenburg* Márk gróf, belső titkos tanácsos, a külügyminiszterium osztályfőnöke, ősszel megválnék állásától nem felel meg a valóságnak.

— Rejtélyes lopás. Szabadkáról jelentik: *Schreiber* Alfréd a Szabadkán állomásozó 86 ik gyalogezred hadnagya jelentést tett a rendőrségnek, hogy a *Kossuth* Lajos-utcában és a *Deák*-téren keresztülhaladva, kedden délelőtt a kaszárnyába menet elveszítette piros bőrtárcáját, melyben 800 korona zsoldpénz volt. A tárcában volt ezenkívül még a hadnagynak 250 koronája is. A rejtélyes ügyben a katonai hatóság és a rendőrség megindította a nyomozást.

— A lóvasut forgalmának kettéosztása ellen. A közönség és a sajtó hosszas és erélyes megnyilatkozása után úgy a tanács, mint a városi közigazgatási bizottság kimondotta, hogy a főúti közlekedésének életveszélyes mizériáit akként küszöböli ki, hogy a lóvasut és az autobusz forgalmi vonalait megosztja és ketté választja. A vaspálya társaság ez ellen a kereskedelmi miniszterhez fellebbezett és ez ma érkezett leiratával értesíti a várost, hogy nem engedi a lóvasuti forgalom megosztását, mert a keleti utrészen lefektetett sínpar csak teher közlekedésre van szánva és ez más célra nem használható.

— Az iszákos lelkész halála. Déváról jelentik: Mács községben Popovics Pomiluc görög keleti lelkész, akinek iszákossága miatt családjával sok pörpatvara volt, az éjjel fölakasztotta magát. Ma reggel halva találták.

— A „Fekete kéz” Temesvárott. Temesvárról jelentik: Pethő Károly tizenhét éves foglalkozás nélküli egyén minden eszközt megkisérelt, hogy pénzmagra tegyen szert. Először a betöréssel próbálkozott, de megcsípték. Kényelmesebb kenyérkereseti forráson törve a fejét kezébe kerültek a Fekete kéz meg az Őt vérszipp szövetségek s ő, mint tanulmányos ember, amerikai mintára levelet írt Schwarz Sándorné Hunyadi-uti pálinkakereskedőnek, hogy a keddről-szerdára virradó éjszakán, midőn a templomóra elkongta a tizenkettőt, 500, azaz ötszáz koronát tegyen ki az üzlete egyik megjelölt ablakába, ha meg nem akar halni. A rendőrséget azonban még tévedésből sem szabad értesítenie. A jó asszony nem ijedt meg, nem ült fel a ravasz Pethő fenyegetéseinek, értesítette a rendőrkapitányságot, amely ma éjjelkor már várta a jó madarat. Most bent ül a rendőrség fogdájában.

— Halálos esés. A Neuman Testvérek gőzmalmában nagyarányú átalakítások folynak és az anyagszállítást oly módon eszközlik az emeletekre, hogy a malom minden emeletének padlásán több négyzetméternyi nyílást vágtak, melyeken át a felvonás történik. Hormanszky Gábor előmunkás ma délelőtt a 3-ik emeleten lévő ilyen nyíláson egy zsákba rakott forgácsot akart a földszintre dobni. A nyílás mellé állt, megszédült és a szerencsétlen ember a zsákkal együtt maga is a földszintre esett. Teste teljesen összezuzódott és olyan belső sérüléseket is szenvedett, hogy fél óra múlva meghalt.

— Leesett a második emeletről. A Battyhányi-utca 29. számú Darvas féle ház második emeletének folyosóján surolt Papp Zsófia 17 éves cselédleány. Nem vette észre, hogy a még felszerelésre váró liftnek fülkéjét elzáró lécz hiányzik és vigyázatlansága következtében beleesett a nyílásba és azon át a földszintre zuhant. Szerencséjére egy gipszes zsákra esett és nem történt egyéb baja, minthogy betörte az orrát.

— Exhumálás Pécskán. Hanabik Anna két éves leánygyermek égési sebekben meghalt, rendszeren eltemették. De az ügyészség a holttest exhumálást rendelte el, hogy a halál okát biztosan megállapítsák és hogy az első orvosi segély megmentette volna-e az életnek. A kisleány holttestét ma exhumálták Szöllösi Jenő vizsgálóbíró jelenlétében, dr. Borsos Béla vármegyei főorvos és dr. Luszt Ferencz pécskai járásorvosok ejtették meg a boncolást. A halál oka nagyfokú égési sebek a bőrön, amely abból keletkezett, hogy az anyja leforrázta.

— Bűnös leány. Világos községben letartóztatták a csendőrök Suleján Flóra 17 éves román leányt, egy ottani gazda szép leányát. Suleján Flóra viszonyt folytatott egy világási legényvel és gyermekét tegnap szülte meg Onga Száva parasztasszony házában. Az újszülöttet megfőjtotta és a pöcegödörbe dobta. A csendőrök megtudták és a bűnös nőt, aki különben halálos beteg, letartóztatták.

— Brillians, gyémánt, arany, ezüst ékszerek, ezüstneműek, órák előnyösen beszerezhetők Igaz Sándor elsőrangú ékszerésznél Arad, Andrassy-tér Minorita-palota. Telefon 321.

— Ebzárlat Aradon. A mai napon a rendőrség negyven napi ebzárlatot rendelt el. Felhívjuk az ebtartó gazdákat figyelmét, hogy szigorúan tartsák be a szabályokat, mert a hatóság köteles a legnagyobb eréllyel eljárni a szabályt átlépők ellen.

— Orvosi körökből. D. Graur Viktor dr. egyetemes orvostudor, fogorvosi és műfogászati szakrendelőjét folyó évi május hó 1-től Deák Ferenc-utca 10. a. I. emelet gör. kat. új bérpalotába a Vasszállóval szemben helyezte át. Bejárat a Weitzer J. utcából is.

— Női zenekar a Fehér Kereszt kávéházban. A Fehér Kereszt kávéházban folyó hó 20 ától kezdve Magyarország első női philharmonikus zenekara hangversenyez. A zenekar 8 tagból áll és minden egyes tagja elsőrangú. Ahol eddig megfordultak, mindenhol a legelőkelőbb kávéházakban játszottak és kitűnő játékkal a közönség legnagyobb megelégedését érdemelték ki. 4657

— Medgyaszay Vilma a világhírű kabaret művésznő így ír a dr. Biró-féle Havasi-Gyopár krémről: Kedves Doktor Ur! Az Ön által készített „Havasi Gyopár Crém” a legkitűnőbb arc krém! Mindenkinék ajánlhatom. Kitűnő tisztelettel Medgyaszay Vilma. 5098

— Nyári tánciskola. Van szerencsém a mélyen tisztelt szülők és táncoktató ifjuság szíves tudomására hozni, hogy az Ipartestület dísztermében lévő tánciskolában nyári táncoktatást nyitok, mely folyó évi július hó 21-én (vasárnap) veszi kezdetét. Szíves pártfogást kér Deutscher Sándor okl. táncitanító. 4450

— Szabó-féle pármái ibolya szappan a legfinomabb mosdószappan azok közt, amiket eddig forgalomba hoztak. E szappan lágy habja az arcot üdíti, tisztítja, finomítja. Nők és férfiak egyaránt kedvelik, mert többet ér, mint egy 2 koronás francia szappan. Egy drb. pármái ibolyaszappan 70 fillér. 3 drb. 2 kor. Kapható Aradon Vojtek és Weisz és Hanzu Nesztor droguistáknál. E szappan egyedüli készítője Szabó Béla pipereszappangyáros Miskolcon. 4041

— A nyaraló és fürdőző közönség figyelmébe ajánlja Kerpel Izsó 100.000 kötetes kölcsönkönyvtárát és zeneműi kölcsönző intézetét.

— Egy Kárpáti-féle fejfájás elleni pastilla 5 perc alatt megszüntet mindenféle főfájást. 1 üveg 12 adaggal 1 korona. Kapható kizárólag a készítőnél Kárpáti János gyógyszerárán Arad, Boros Béni-tér. 4676

— Szoba-, cimfestő, mázó Weichinger Adolf Arad, Hunyadi-utca 1., II. ik udvar. 3506

— A legmegbízhatóbbak a Messenger-boyok. Telefon 816.

— Confetti, szerpentin, lampionok és legújabb képeslapok Kerpel Izsónál kaphatók.

VIDÉK.

A pécskai új állatorvos. Dr. Takács Pál magy. kir. állami állatorvost Pécskáról Szomorjába, (Pozsony megye) helyezték át. Utódja dr. Beck Jenő magy. kir. járásorvos, akit Tövisről helyeztek Pécskára.

VITA FORRÁS
SOSKÜT

Biztos gyógyszer: gyomor- és cukorbetegségnek, köszvény hólyag- és vesebetegségnek.

Felhasznál VITA-forrást a gyomorfájást azonnal megszüntetheti
A vállalat tulajdonosa: 8271

„CONSUM” kereskedelmi részvénytársaság
Budapest, VI., Teréz-körút 4. Telefon 10-12

Főraktár: Kardos Miklós ásványvízkereskedőnél Arad.
Kapható: Étes Ármia, Nagy Farkas, Dalmel Lajos, Dürr, Fejér Gyula stb. cégekénél.

TARKASÁGOK.

(Az elkésett ember.) Egy aradi hivatalnokkal történt. A hivatalnok nem tartozik éppen a legpontosabb férfiak közé s emiatt a felesége állanoóan szekirozza. A férj már számtalanszor megfogadta, hogy megváltozik, mert önagysága folyton kellemetlenkedett és a bájos asszony duzzogása nagy lelkifájdalmakat okozott a hivatalnoknak.

Tudni kell azonban, hogy az asszonyka se sorolható a legpontosabb hölgyek közé. Ha például elhatározta, hogy holnap elutazik, akkor bizonyosan csak egy-két nap múlva jut ki a vasúthoz. Mindig talált még valami elintézni valót, amely miatt ki kellett tolni az utazás idejét. A feleség már két héttel ezelőtt elhatározta, hogy nyaralni megy. De napról-napra halasztgatta a dolgot. Folyton újabb teendői akadtak. Hol a nagy mosást akarta még befejezni, hol a vasalással volt baja, hol pedig még néhány ruhát kellett elkészíttetni.

Szóval: ma két hete határozta el, hogy elutazik és még ma is Aradon volt. Ma aztán elhatározta, hogy legjobb barátjától elbucszuk. A bucsuvizitet az urával együtt akarta elintézni.

— Drágám — mondta a férjének, amikor az reggel a hivatalba ment — ma délelőtt 11 órakor légy itthon. Majd elmegyünk a bucsuvizitekre.

— Jó, itthon leszek. Okvetlenül várj.

Önagysága fel is öltözött és tizenegy órakor utakészen várta az uracskáját. De a férj csak nem mutatkozott. Végre délután egy órakor megérkezett és vidáman nézte a feleségének haragtól szikrázó szemét.

— Még jó kedved van? Hát nem szégyeled magadat, két órát késni? — pattogott az asszony.

A hivatalnok nyugodtan felelt s ezzel nyomban le is tegyerezte a dühös hölgyet;

— Nem szégyentem magam. Ha te két hetet késhehetsz, akkor nekem jogom van két órát késni.

(A nők egyformák.) Egy aradi ur most tért haza külföldi utjáról. Németországot utazta be s most nem győz mesélni az utról. Hogy milyen szép volt, hogy milyen jó volt! Mennyi muzeumot látott! És templomot!

— Drezdában — mesélte — az operába is elmentem. Wagner ciklus volt, ép a weinsbergi vig nőket adták!

— Pardon — szólt közbe valaki — te tévedsz! Az nem lehetett Wagner ciklus és talán a windsori vig nőket adták!

— Eh kérlek — válaszolt a világtárt ur széles gesztussal — az mindegy, a nők ugyanis mind egyformák!

(Az izzadt kabát.) Várnai az utóbbi időben nagyon összeharagkodott egy törzstiszttel. Legutóbb, amint együtt sétáltak, felemlítette Várnai, hogy egyik darabban tiszt zubbonyra volna szüksége.

— Látogasson meg — mondotta a törzstiszt — majd én adok magának egyet!

Várnai meg is tette a látogatást. A tiszt előkéréselt egy zubbonyt, amely még nagyszerű formában volt.

— A hóna alatt egy kicsit izzadt! — szólt a tiszt — nem baj az?

— Óh kérem — felelt Várnai — nem tesz az semmit! Ha egy izzadt lova volna, még azt is elfogadnám!

AZ ARADI KÖZLÖNY telefonszámai:

Szerkesztőség (éjjel-nappal) — 357

Szerkesztőség (csak éjjel használható)

melléklettel: — — — — — 151

Kiadóhivatal és hirdetés osztály — — — — — 151

Nyomda — — — — — 151

PORTLANIT valódi zimonyi ASZBESZTPALA

a jelenkor legjobb tetőfedő anyaga Tartósságáért 50 évi jótállás.

Egyedlárusítás: **Fülöp Lajos** hajlitott fabutorgyár Arad, Hajó-utca I. Telefon 75.

Költségvetéssel díjmentesen szolgálunk.

KÖZGAZDASÁG ÉS KÖZLEKEDÉS.

Budapesti áru- és értéktőzsde.

Távtrati tudósítás.

Budapest, július 17.

Készáru.

Amerika $\frac{1}{2}$ -el olcsóbb. Kínálat, vételkedv korlátozt, 10 ezer mm. tartott.

Határidő.

	Dél zárlat	2 órai zárlat		
Buza 1912. októberi	11.38	11.39	11.38	11.39
Buza 1913. áprilisi	11.71	11.72	11.71	11.72
Rozs 1912. októberi	9.31	9.32	9.30	9.31
Tengeri 1912. júliusi	9.03	9.04	9.06	9.07
Tengeri 1913. májusi	7.57	7.58	7.57	7.58
Zab 1912. októberi	9.37	9.38	9.36	9.37
Az árak 50 kilónként számítva.				

Budapesti értéktőzsde (Táv. jelentés).

Július 17.

Magyar aranyjárdék 4 ⁰ / ₀	—	—	—	108.25
Magyar koronajárdék 4 ⁰ / ₀	—	—	—	87.60
Magyar koronajárdék 3 ¹ / ₂ ⁰ / ₀	—	—	—	77.75
Magy. földteherm. kötvény 4 ⁰ / ₀	—	—	—	87.50
Horváth-szlavon földteherm. kötvény	—	—	—	88.—
Magyar nyeresémsorsjegy kölcsön	—	—	—	208.—
Tiszaszab. és szegedi sorsjegy kölcsön	—	—	—	142.—
Osztrák járadék papírban	—	—	—	87.90
Osztrák járadék ezüstben	—	—	—	90.50
Osztrák járadék aranyban	—	—	—	113.25
Osztrák koronajárdék 4 ⁰ / ₀	—	—	—	87.90
1880. évi osztrák államsorsjegy	—	—	—	158.—
Osztrák-magyar bankrészevény	—	—	—	21.05
Magyar hitelbank-részevény	—	—	—	848.75
Osztrák hitelintézeti részevény	—	—	—	654.50
Osztr.-magy.-államvasuti részevény	—	—	—	722.—
20 frankos arany (Napoleonkor)	—	—	—	19.11
Német birodalmi márka	—	—	—	117.77 ¹ / ₂
Londoni vista	—	—	—	24.12
Páris vista	—	—	—	95.52 ¹ / ₂
10 márkás arany	—	—	—	23.55

Felelős szerkesztő:

Bolgár Lajos.

NYÁRI SZINHÁZ.

Aradon, 1912. július 18-án, csütörtökön:

Ladislav József bucsuja.

Volt Gyuszi és Volf Bözsike felléptével a gyermekszerepekben:

Rip van Winkle.

Regényes nagy operetta 3 felvonásban, 4 képben. Írták: Mailch és Tarnie. Fordították: Evva L. és Fál J. B. Zenéjét szerzette: Planquett.

SZEMÉLYEK:

Rip	Ladislav J.	Van der Bilt	Vass Jenő.
Liszbeth, neje	Wassák V.	Nikk, fogadó	Gyöző A.
Aliz, leánya	Volf Bözsike.	Jean, a fla	Nogrady M.
Derick	Polgár S.	Katrina	Benkoné.
Adrien, fla	Volf Gyuszi.	Charlotte	Szabó Lajos.
Adrien, III. fel.	Cseh Ferenc.	Rikárdson	Cseh Ferenc.

Kezdeté este 8 órakor.

URÁNIA

Mozgófénykép színház.

(Báró Simonyi-utca 1. szám, Szabadság-tér mellett.)

Ma csütörtökön, 1912. július 18-án

1. Szerelemből lett zongorista. Bohózat. — 2. Ördögi játékok. Színes látványosság. — 3. Móric és neje. Kacagató. — 4. Felsőengadin télen. Természet után. — 5. A szarvasbogár. Tanulságos. — 6. Vércse és galamb. (Elvesztett játék.) Társadalmi dráma 2 felvonásban.

Előadások délután $\frac{1}{2}$ 7 órától kezdve esti $\frac{1}{2}$ 12 óráig. A hölgyek kértnek a nézőtérre kalap nélkül megjelenni. — Minden előadáson katonazenekar játszik. — Helyárak: I. hely 1 kor., II. hely 80 fill., III. hely 60 fill., IV. hely 40 fill., V. hely 20 fillér.

APOLLO SZINHÁZ

az Andrassy-téri új Lloyd-palotában.

Uránia Magyar Tudományos Színház aradi színpadja

Ma csütörtökön, 1912. július 18-án:

1. Mozgófénykép-ujság. A legújabb aktualitások. — 2. Szepi mint kéményseprő. Kacagató. — 3. Kis napsugár. Megható dráma. — 4. Lolo nyaral. Humoros. — 5. Az írlandi hő. Szenzációs dráma 2 felvonásban. — 6. Egy csirkefogó kalandjai. Kacagató.

Az előadások kezdete délután 6 órától folytatlagosan 11-ig tartanak. — Helyárak: Páholy, ülésenként 1 kor., zártszék 1 kor., I-ső hely 80 fillér, II-ik hely 60 fillér, III-ik hely 40 fillér, IV-ik hely 20 fill., Műsort ingyen kapni a jegyszédoknál. — Saját zenekar. — Ruhátár. — Buffet.

NYILTÉR.*

Menczer Mártonné, született Spitzer Jenny úgy a maga, mint férje nevében fájdalomtól megtörtén tudatja a forrón szeretett anyának, illetve anyósának és jó rokonak

özv. Spitzer Mórné,
szül. Kohut Máriának

folyó hó 17-én életének 70-ik évében hosszúságos szenvedés után bekövetkezett elhunytát. A drága halottnak hült tetemeit folyó hó 18-án d. u. 5 és fél órakor kísérik a Szent Pál-utca 14. számú gyászházából az izr. temetőbe örök nyughelyére.

Könnnyű legyen a hant drága halottnaknak!

4657 Minden külön értesítés helyett.

Igen kellemes, tartós illatu

Kölni víz

Ruhák, szőrmék, butorok, stb. megóvására **biztos hatású szerek**

kaphatók

4508

Török A. és Társa

„ANGYAL” drogeriájában
Arad, Andrassy-tér 20. sz.

Valódi angol Sandalok

Egyedüli lerakat. Gyári szabott árak.

20-24	K. 4.50
25-26	„ 5.—
27-30	„ 6.—
31-35	„ 6.50
36-42	„ 7.50
43-46	„ 9.—

Kapható: 841-VI.

Kutányi J. Arad,
Vörösmarty-utca I. Telefon 335.

Nyári színes cipők és angol tennis

CZIPŐK

Engelhardt Chassalla SZANDALLOK

már megérkeztek!!

Valámit a világhírű

SALAMANDER-CIPŐK

Higységárban, 941

K 16.50 és K 20.50 árban

Kizárólag

WEINBERGER JÁNOS-NÁL

Arad-Temesvár kaphatók.

Képes árjegyzék díjtalanul.

Megnyilt

az új üveg és porcellán Verseny Áruház Aradon!

A n. é. vásárló közönséget értesitem, hogy **Weitzer János és Kazinczy utca sarkán** (Főpostával szemben) egy dusan felszerelt

üveg, porcellán, lámpa és diszmű áruház

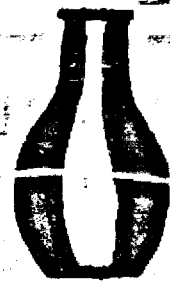
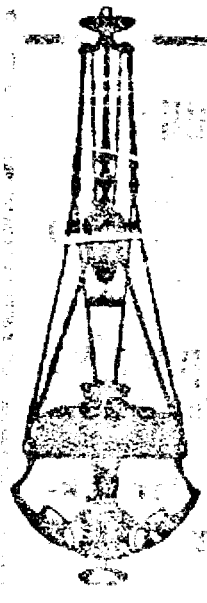
nyílt meg, hol is az összes árucikkek állandóan **meglepő olcsó szabott árak mellett** lesznek kiszolgálva. — Ugyanott **befőttes és uborkás üvegek gyári árban kaphatók.**

Legnagyobb képerreztető-műhely és üvegezési vállalat.

Telefon 934.

4359

Telefon 934.

Telefon szám 23.

Ujj János

cement-ipartelepe, Kislerdő-Erdő-hegy és Nagyzerinden (Arad m.)

Készít betoncsöveket, kövező lapokat, műmárvány teraszó és mozaik lapokat, oszlopokat, lépcsőket, pallókat, cserépet, téglát, vasbetetes kutgyűrűket, kályha-alátéteket tetszés szerinti hosszúságra itató vályukat stb.

Ezen ipartelep költségvetéseket és terveket, vasbetetes betonhidakra és járdák betonozására is készít. 6341

Legcélszerűbb szab.

jég-szekrények

minden nagyság és kivitelben, ugyiszintén háztartási, vendéglői és nagy hűtők gyári áron kaphatók

Husserl Manó

jégszekrény gyárában Arad, Szent Pál-utca 11. szám

Mintaraktár

Deák Eörcs-utca 8. (Kalap-Bazár mellett.) Különlegesség szénsav és légnomású sörkímérő szekrényekben. 3411

Értesitem az uri hölgyközönséget és igen tisztelt megrendelőimet, hogy angol és francia

női divattermemet

Forray-utca 4., I. emelet

helyeztem át.

Elvállalok szabás és varratanításra uri leányokat, esetleg teljes ellátással is szerény tandíj mellett. Szives pártfogást kér

Popovics Lila,

női szabó.

3071

Legnagyobb, legmegbízhatóbb, legolcsóbb

Zsák és ponyva raktár.

3717

Vizhatlan ponyvák, kenderzsákok Gazdasági kötélárúk gyártása. Halászhálók. Nyers vitorlavászon, ponyvák

Csikos ponyva szövetek gyári raktára.

Erdélyi és Bécsbeli Ipari raktár

Reich B. Károly Fia és Társa. Telefon 649.

3717

Minden nedves helyiség szárazzá tehető WATPROOFFAL

a legtökéletesebb talajvizszigetelő, falazatszárító és homlokzatvédő anyag. A WATPROOF kitűnőségét bizonyítja az alábbi elismerő levél.

T.

„WATPROOF” talajvizszigetelő, falazatszárító és homlokzatvédő vállalat

Budapest

VI. Nagymező utca. 35.

Nedves pincénket, amelyet magasan álló talajvíz miatt nem tudunk értékesíteni, sikerült Önöknek „WATPROOF” telítő szerükkel annyira elszigetelni, hogy ma ugyanazon pincét teljesen száraz állapotban bírjuk és abban technikai cikkeket tartunk állandóan beraktározva.

Megelégedésünket nyilvánítandó, egyben felhívjuk Önöket ajánlattételre, hogy ugyancsak egy másik pincéhelyiségünket vízmentesen elszigeteljük, amelyben telefonközpontot akarunk létesíteni és nem kételkedünk, hogy rendszerükkel képesek lesznek ezen helyiségeket is rendelkezésükre adása esetén oly módon szárazra tenni, hogy ilyen érzékeny természetű műszer is, azok ártalma nélkül ott állandóan elhelyezhetők lesznek.

Kiváló tisztelettel

HAZAI GÉPGYÁR RÉSZVÉNYTÁRSASÁG (Sangerhausen-Eisele.)

Minden munkáért garantiát vállalunk. A leggyorsabb és egyedül biztos legolcsóbb eljárás. Telefon: 721. szám. Prospektus ingyen.

Szaksterü felvilágosítással szolgál:

FABIAN JÓZSEF

építész és építőmester ARADON, a „WATPROOF” egyedárúsítója.

6651

Bartzer-kenyér

gyomorbeteg, székrekedésben szenvedőknek nélkülözhetetlen, elősegíti az emésztést és rendszeres székletet idéz elő: hatása kitűnő és biztos.

Minden étkezéskor más kenyér helyett használható, mert egyúttal tápláló, étvágy javító, gyomortisztító, emésztést elősegítő, a bél működést szabályozza, a legmáskasabb gyomor sem szokja meg.

Törvényesen védve. Kapható a készítőnél, vagy annak elárúsító helyén megrendelhető. 4507

STAUDT-FÉLE KENYÉRGYÁR

Arad, Demeter-u. 41-42. Temesvár-gyárváros. Telefon 654. Telefon 1018.

Asztalos műhely áthelyezés!

Van szerencsém a n. é. közönség tudomására hozni, hogy

műbutor asztalos műhelyemet

Wesselényi-utca 33. sz. alá

helyeztem át.

A n. é. közönség további pártfogásáért esedez:

Szóke János,

műbutor asztalos. 4265

Új épület- és butorasztalos műhely.

Értesitem a n. é. közönséget, hogy Aradon, gr. Károlyi-utca 10. sz. alatt egy jól berendezett 3564

épület- és butorasztalos műhelyt

rendeztem be.

Elvállalok összes e szakmába vágó munkákat ugyiszintén iroda-, portale- és üzletberendezéseket is legmodernebb kivitelben, legjuanyosabb árakban.

Költségvetéssel és rajzzal készséggel szolgálak.

Szives pártfogást kérek:

Tury Ferenc

Tanulókat felveszek

Menyasszonyi kelengye raktár.

Intézeti fehérnemű

leányok és fiúk részére.

teljesen előírás szerint izlésesen kiállítva eddig még nem létezett olcsó áron kaphatók.

Költségjegyzékkel kívánatra szívesen szolgálunk 4378

Rosenblüh H. és Társa
divatáruház ARAD

Óriási maradék vászon raktár parut vászon ingre alkalmas folyó metrenként 60-64 fillér.

Cérnavászon vastagabb ... 1.40
" vékonyabb ... 1.50

Alsó lepedő bőr erős varrás nélkül, ismert jó minőség darabja kor. 2.80.

Selyem tafft joupon

changan most 9.—
nehezebb minőség 11.60
moire minden színben 8.—Csipke stoor apicalva
darabonként 6.20Szőnyegfüggöny, ágyterítő-
ben óriási nagy raktár.„Herveth“ facon fűző, legjobb
minőség darabja 7 korona

Fegyházban kötött harisnya.

Szőnyeg maradékok.

Schweizer himzés maradékok.

Harisnya-kötőde

Aki sulyt fektet gondos, jó munkára, próbálja meg bármily nemű

harisnyáit

megkötetve

Andrássy-tér 20.

Fischer Eliz palotában levő harisnya-kötődeben. Sürgős munkát azonnal is elkészítünk. 8688

Pathefonok

és Pathe-lemezek, a legújabb felvételek, kedvező fizetési feltételek mellett kapható

Koch Dánielnél

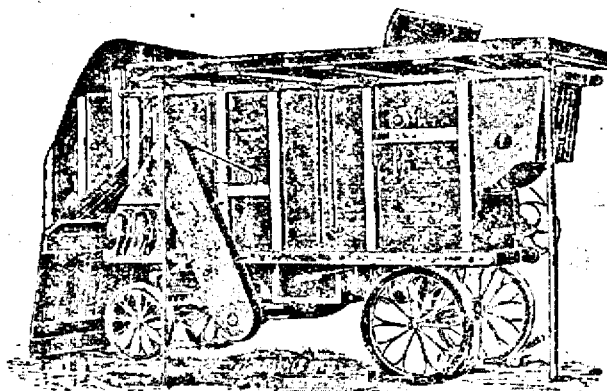
Arad, Deák Ferenc-utca 42. sz. a Fehér Kereszt-tel szemben. 8741

Figyelem!

Értesítjük a birtokos és gazdaközönséget, hogy a

cséplési idényre

módunkban van azonnal szállítani 2 készlet gőzcséplő 4-es, 3 készlet 6-os és 3 készlet 8-lóerőt, ugyancsak több benzincséplő garnitúrát és motorokat legolcsóbb és kedvező részletfizetési gyári árak mellett.

Tisztelettel

Burza Testvérek

gazdasági gép- és vasnagyszerkedése, a „Nicholson“ gépgyár ker. képviselője 8621

Arad, Boros Beni-tér 1.

Eladó lakatos műhely.

Vidéki élénk forgalmu mezővárosban 6 év óta fenálló kiterjedt megrendelőkkel bíró

lakatos üzlet

jól felszerelve, megfelelő számmal és gépekkel, állásbemenés folytán, azonnal is

átadó.

Cím a kiadóhivatalban. 4605

Földes Kelemen

orvosi laboratóriuma ARADON.

Végez vizelet, köpet, bélsár, vér, gyomortartalom vizsgálatokat. Wassermann-féle Lues reactiót Malaria plasmodium kimutatását, Vidal Ficker Tiphus, Paratiphus (Pu. etos) lumbalis, pleurális abdominalis folyadékok vegyi bacterologicus és cytologicus vizsgálatait.

Toroklepedék, orrválladék, diphteria, szem- és fülválladék bacterológikus vizsgálata. Spirocheta palida kimutatása Sperma vizsgálata (azoosperma) Korszövettani vizsgálatok stb.

Elfogadunk vizsgálatokra viz, talaj, liszt, kenyér, hus, kolbász, tej, vaj, zsír, bor, cognac s más szeszes italok ecet, mesterséges tápszerek, pipereciskék, fűszerek, potróleum stb.

Az orvosi laboratórium vizsgálatait Dr. Lukács Jenő és Dr. Pozsgay István orvos urak míg egyéb kémiai vizsgálatokat Dr. Netzasek Adolf v. állami vegyész fogja végezni. 2201

Mindennemű felvilágosítással készséggel szolgálunk.

ANOSMIN

Mindazok részére, akik a kellemetlen lábizzadában szenvednek, legjobban ajánlható szer. Teljesen szagtalan!

Egy doboz ára 1 korona.

Poloska szesz.

Kittűnő és megbízható szer a poloskák gyökere kitérésére. — Egyszerű beecsetelésre még a tojások is elpusztulnak. —

Egy üveg ára 70 fillér.

Alpesi gyomorcsepp.

Kittűnő alpesi gyógyfüvekből előállított gyomorsabályozó szer. Fokozza az étvágyat és elősegíti az emésztést.

Egy üveg ára 1 korona 40 fillér.

Főtájás elleni pastilla.

A fejtájást azonnal megszünteti. — Egy darab 20 fillér. —

Egy doboz 6 (darab) 1 korona.

Kapható kizárólag:

1845

Rozsnyai Máttyás

gyógyszertárban

Arad, Szabadság-tér.

Üzletáthelyezés!

Igen tisztelt vevőim és a nagy közönség szives tudomására hozom, hogy **varrógép, kerékpár**

és gramfon üzletemet augusztus hó 1-én Szabadságtér 5-6. számú saját házba helyezem át. Ez alkalmából tulhalmozott árukészletem folytán az összes raktáromon levő **Kerékpárokat, alkatrészeket és gramfonokat gummi,**

lámpa, csengő stb. meglepő olcsó :: árakban árusítom el. ::

További szives pártfogást kér:

HAMMER VILMOS

műszerész 4366

Szabadságtér 7. szám.

BRAUN N. A.

festék- és anyagraktára

Arad, Boros Beni-tér 7.

Ajánlja legfinomabb föld-, vegyszeti és olajfestékeit, építőmész, cemen, tűzálló téglá, nádfonat, kátrány, carbolineum fedőlemezek, fedél-cserép s egyéb anyagokat a legjobb minőségben és a legjutányosabb árakon, ajánlatokkal készséggel szolgálók.

Tisztelettel:

4575

Braun N. A.

Legjobb kerékpárok

kedvező fizetési feltételek mellett

Kaphatók 1671

Kalmárnál

Salacz-utca.

1912. V. 1311/2. szboz.

Árverési hirdetmény.

Az aradi kir. járásbírósnak fenti sz. végzése következtében R senblüch H. és társa cég javára 202 kor. 70 fill. tőke követelés, ennek 1902. évi április hó 19. napjától járó 5% kamatai és eddig 103 korona 60 fillérben megállapított költségek erejéig lefoglalt és 750 koronára becsült butorok Aradon, Var, assy Józsa f u c a 20. számú

házban 1912. július hó 18-ik napjának délutáni 3 órakor nyilvános árverésen legtöbbet igéző vevőnek el fognak adatni.

Arad, 1912. évi július hó 2-án.

Najmányi Béla,

bírósági végrehajtó.

4658

Van szerencsém a n. é. közönséget tisztelettel értesíteni, hogy

réz- és vasbutor gyáramat Aradon, Jézus főtereg n. II. sz. és Karolina-utcai sarokházba helyeztem át, ahol

réz- és vas-butorokat

a leggyorsabbtól a legmodernebb kivitelben készítek. Rézágycsák, mosdósztalok és éjjeli szekrényeket, márványlappal, ruhafogásokat, vasbutorokat, sodrony ágybetéteket és kocsifléseket, gyermekágyat és gyermekkoscsikat, ke. ti. berendezéseket, tűzmentes pénzszekrényeket, fardőnyeket és rolettákat önműködő hengerakkal rugókat és ruganyos árukat a legjobb árakon. Vidéki megrendeléseket is pontosan teljesítek. A n. é. közönség becses pártfogását kérve maradtam tisztelettel

GARAI KÁROLY
RÉZ ÉS VASBUTOR GYÁRA
ARADON
JÓZSEF-FŐTEREG-UTCA 11
TELEFON 642

Alkalmi vétel és eladások

ékszertárgyakban arany és ezüstművekben, Arad legnagyobb óra- és ékszerraktár

Deutsch Izidor

Óra- és ékszerész

Weitzer János-utca, Minorita-palota

Zálogcédulák

arany és ezüstművek, gyémánt és briliáns tárgyak a legmagasabb árban megvételnek vagy más tárgyra átcsereztetnek. Telefon 438. Telefon 486.

Használt ólom megvételre kerestetik.

Mesés szép lesz az a hölgy

aki a **HAJÓS-féle Ibolya Cremet** használja. Az arc bőrt vakító fehérre varázsolja. Eltünteti mindenféle arctisztatlanságot egy csapásra.

Ara egy tégelynek I kor., Ibolya hölgypor I kor. 20 fill. Ibolya szappan 70 fill.

Kapható a készítőnél: **HAJÓS ÁRPÁD**

Láb- és kézizzadás

azonnal és teljesen elmúlik, ha az izzadó részeket „**PEPPÓ**”-val ecseteljük. A mirigyeket kiszáritja, a válladékokat megszünteti és tökéletesen szagtalanítja. ::

Egy üveg ára utasítással I korona.

gyógyszertárában **ARAD, Andrásy-tér 22. sz.**

A mesterdálnok...

Cipóm szép és tökéletes, Benne járnai élvezetes, Mert ha cipőt szegzek, varrok, Rajt' van 3681

kaucsuk-sarok.

Ki szenved székrekedésben

az használjon minden étkezésnél szabadalmazott

BARTZER-féle kenyeret,

mely elősegíti az emésztést és rendes székelést idéz elő, egyuttal tápláló étvágy javító és gyomortisztító, hatása biztos. Kapható kizárólag.

Staudt-féle kenyérgyárban

Aradon, Demeter-utca 41-42. sz.

Telefon 654.

Temesvár-gyárváros.

Telefon 1018.

Óvakodjunk az utánzattól.

Elsőrendű

mész, cement, gipsz

és mindennemű építési anyag **olcsóbb mint bárhol.** Megrendelések gyorsan és pontosan intézettek el. 1631

Virág Kálmán

építési anyagraktára

Arad, Erzsébet királyné-körút 59.

Legfinomabb cukorkák

elsőrendű gyártmányú csokoládé és cacaók nagyban és kicsinyben legelőnyösebben beszerezhetők

NÉMETH IMRE

cukorka különlegességi üzletében ARADON,

Forray-utca 2/a. sz.

TELEFON 418. SZÁM.

8755

!!GAZDAKÖZÖNSÉG SZIVES FIGYELMÉBE!!

Zsákok és géptakaró ponyvák jó **BRAUN MIKSA** cégnél minőségben olcsón beszerezhetők Aradon, Boros Beni-tér 2. sz.

Minta és ajánlat bérmentve.

Telefon 594. sz.

4845

Közzététel minden nap egy-
esetben közzétételére 4 fillér,
vastagabb betűkkel 8 fillér.

APRÓ HIRDETÉSEK.

Kiadóhivatal: József téri 22.
Kiadóhivatali telefon: 151. sz.
Szerkesztőség: 357. sz.

Apró hirdetések felvétele a kiadóhivatalban, vidékről az apró hirdetések posta útján vagy utalványon küldendők — a szöveg ellen — vagy levélhívegekben. Tudakozásai a hirdetés utána mindenkor költséggel levélben megkeresendők. (A jellegű leveleket kivéve) felvilágosításai szolgálat a kiadóhivatal, és esetben, válaszbélyeg csatolandó. Az apróhirdetések tíz a szavak száma szerinti számúak. Minden nap 4 fillér, vastagabb betűkkel 8 fillér. A legújabb hirdetés 50 fillér. A vastagabb betűkkel kívánt szavak a hirdetésben aláhúzással jelölendők. Az apró hirdetések előre fizetendők. A hirdetés a kiadóhivatal kiváratra díjtalanul megkeresendők. HIRDETÉSEK ESTE FÉL 6 ÓRAIG VÉTELEK FEL.

Ajánlatokhoz,

melyeket valamely jellege alatt küldenek a kiadóhivatalba, ne tessék eredeti okiratokat mellékelni, mert érettek semmiféle felelősséget nem vállalunk. Azokat az ajánlatokat, melyeket az apróhirdetés megjelenésétől számított 4 héten belül címzettjük el nem visz, a kiadóhivatal megsemmisíti.

LEVELEZÉS.

Banktisztviselő

ezuton óhajt fiatal, intelligens asszonykával megismerkedni, kívül szabad idejét a legkelemesebben töltené el Válaszok „Adonis” jellege alatt a kiadóhivatalba. Csak elismervény ellenében. Discretio bec: ületszó. 4649

Női kezek

ápolására legjobb a Vojtek és Weiss készítménye. III-711

INGATLAN.

Központi ingatlan- 491
forgalmi iroda Aulich Lajos utca 2. Tyityán Testvérek, ahol a legszolidabban lesz lebonyolítva házak, földbirtokok, szőlőbirtokok eladása és vévése. Ugyiszintén kieszaközöl pénzkölcsönöket házakra, földekre és mindennemű ingatlanokra, a legelőnyösebb feltételek mellett.

Tőkebefektetésre

ajánlom 10%-ot jövedelmező, 15 évig adómentes Álmos utcai (Máv. fűtőház mellett) bérházaim megvétele. Értekezhetni: Codilla építész irodájában. József főherceg-ut 19. szám alatt. 2741

Kétszobás lakásból

álló még új magánház, szép udvar és kerttel, kisebb hivatalnok részére, november 1-re kiadó. Bővebbet Lipót-utca 3. sz. 4655

Hosszú-utca 17.

számu ház, jutányos áron eladó. 4621

Ingatlan,

a mely vegyeskereskedésnek és korcsmának alkalmas, aradmegyei községben, igen jutányos feltételek mellett eladó Megkeresések „Biztos jövő” jellegű e lap kiadóhivatalába küldendők. 4639

Világosan,

egy szép fekvésű termő szőlő, helyben a fűtőház egészen közel egy ház eladó. Bővebbet a kiadóhivatalban. 2331

Családi uri ház 4648

adómentes, nagy gyümölcsös, termőszőlővel és virágos kerttel eladó. Bővebbet: Demeter-utca 92.

Ház

12 évig adómentes, E. választó-utca 1/b. számu (gyermekkorház mellett) kedvező feltételekkel eladó és kerttel együtt azonnal kiadó. Vételhez 5,000 korona elégséges. 4640

Családi okok

miat, Ópáloson valekrucsiban 4 hold kitűnő szép szőlő eladó. Világosan 3 hold 11-es motor megállótól 5 perc, szép nyaralóval, pince felszereléssel azonnal eladó. Cím megtehető a kiadóhivatalban. 4363

OKTATÁS.

Kereskedelmi

szakfolyam és nyelviskola Augustus 1 én újabb tanfolyamok kezdődnek. Könyvtel, gyorsírás, gépírás, magyar, német, francia és angol levelezés. Beiratkozni az egyes szakokra is lehet Ziffer Sándor József főherceg-ut 7. I. em. 4645

Tanár

magyar, német, román, francia és olasz tanítást elvállal. Cím kiadóhivatalban. 4617

Ha hull a haja,

használgon magyar haj-perolint Vojtek és Weiszól. III-711

KIADÓ LAKÁS.

Az Andrássy-téren

az első emeleten takarékpénztárnak, vagy más intézetnek — esetleg divatszalonnak — alkalmas utcai lakás kiadó. Bővebbet a kiadóhivatalban.

Gárgon lakás,

két szobás, Erzsébet-körut 30. sz. alatt kiadó. 4644

4 szoba,

fürdőszoba, villanyvilágítással, modern lakás, belvárosban, november 1-ére kiadó. Bővebbet Waldmann ékszerüzletében, Szabadságtér. 4656

Símay-gőzfürdőben

butorozott szobák kiadók. 4352

A poloska

teljes kiirtása csupán Vojtek és Weiss biztos szerelvel érhető el. III-711

ALKALMAZÁST NYER.

Jó erkölcsű fiú

asztalos tanulónak felvétetik Csernyik Jánosnál, Tökölly-tér 5 sz. 4654

Vidéki korcsma

üzlet részére óvadékképes nős üzletvezetőt, azonnalra keresek. Cím: Haagenmacher főrraktár. Nádor-ut. 4647

Egy idősebb

segéd ki a rőfös szakmát magyar és román nyelvet érti, nyujtsa be ajánlatát. Zimmer Ignáz céghez, Nagyszalontán. 4646

Két jóerkölcsű

fin tanulónak 20 korona havi fizetéssel felvétetik Szinházi Versenybázisban, Szabadságtér. 4641

ALKALMAZÁST KERES.

Víz-gázolt fűtő

cséplést elfogad. Leveleket a kiadóba „Kazankovács” jellegre. 4642

ÜZLETEK.

Gyorsfutár vállalat

betegség folytán azonnalra is átadó. Bővebbet Zrinyi utca 1. alatti irodában. 4619

Battonyán

egy jó forgalmu téglá, fedél cserép és cementárugyár eladó. Értekezhetni: Czibulás László tulajdonosnál, Battonyán. 4610

Egy jóforgalmu

fűszer- és vegyeskereskedés más vállalat miatt eladó. Cím a kiadóhivatalban. 4652

Egy jóforgalmu

üzlet más vállalat miatt azonnal eladó. Cím a kiadóhivatalban. 4650

VÉTEL ÉS ELADÁS.

Teljes korcsmai berendezés eladó. Cím a kiadóhivatalban. 4651

Kristály

szivarka-hüvely 100 darab 20 fillér; „Fregoli” szivarkahüvely 100 darab 32 fillér. Pichler Sándor papirkereskedésében Arad, Szabadságtér 1. 2551

Rum compositio

jó házi rum előállítása Vojtek és Weiszól. III-711

Nappal elegáns fotel

éjjel kényelmes ágy, a szab. Szopper-zsölyve kapható, már 105 koronától kezdve, továbbá divánok, ottománok I. és III. részű matracok, összecsuható vaságyak, gyermek-ágyak, levarott szalmazsákok legolcsóbb bevásárlási forrása Reiner J. Gyula kárpitos és díszítőnél. Lázár Vilmos-utca 1-2. sz. 4363

Hulladék tölsifa

száraz, apró jutányos áron kapható Dengl fatelepén Kossuth-utca végén. 4614

Vanillon

egy zacskó ára 10 fillér, teljesen pótol egy rud legfinomabb vaníliát, alkalmazása azonban sokkal egyszerűbb és sokkal kiadóbb. Sütő-por Baking Powder, finom tészták készítéséhez. Németországban, Angliában és Franciaországban nem élesztőt, hanem Baking Powdert használnak. Egy zacskó ára 10 fillér. Földes Kelemen gyógyszerháza Arad. 1224

Benzin locomobil

12 HP. teljesen jó karban, jótállás mellett jutányos áron és kedvező feltételek mellett, azonnal eladó. Bővebb felvilágosítást nyujt Vostinar Istvánné cég Világos. 4351

KÜLÖNFÉLE.

Diamant Jenő

Weitzer- és Kazinczy-utca sarkán (Polgári iskolával szemben) épület- és díszmű bádigos munkákat legjutányosabban készít ugy helyben, mint vidéken. 8951

Poloskairtást

eredményesen Lovas Károly lakástisztító vállalkozó eszközzel. Telefon 789. 4187

Legkelemesebb

és legpompásabb zamatu üdítő italt készitjük a Földes gyógyszer-tár által hozott Citronellel. Nékülözhetetlen hűsítő, üdítő, szomjúságot csillapító szer, különösen ajánlható ott, hol jó ivó víz rendelkezésre nem áll. A legrosszabb ivó vizet is sterilizálja. Egy adag 6 fillér. 1224

Ha nem jöi ezik

a hízója, adjon neki Vojtek és Weiss hírneves állat tápporából. III-711

Taxameteres

Bér-autok

Telefonszám 816

2881
Szolgálat: reggel fél 6 órától éjjel 12 óráig.
Garage: Deák Ferenc-utca 8. sz.

2111

Zálogház-

ból arany, ezüst és ékszerek
Farkas Streicher J. cégnél

Arad, Tökölly-ter 1. sz. 3331

Jó egészségének

fontartására használjon mindenki

Kárpáti-féle

epehajtót,

mely a legkitűnőbb fájdalom-nélküli gyomor tisztító háziszser. Izo édes, hatása gyors és biztos. 1 üveg utastással 40 fillér.

12 üveg franco K 480. Kapható kizárólag a készítőnél

KÁRPÁTI JÁNOS

gyógyszertárban 4675
ARAD, BOROS BÉNY-TÉR.